

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL.
ANUL V • Nr.12 (215) • 23-29 martie 1994 • 16 pagini • 200 lei

Gina Patrichi Evocări

Legenda crede a ști că Moise era bilsit. Iată de ce el l-a pus pe fratele său, Aaron, un bun orator, să vorbească în numele său altfaraonului, cit și căpeteniilor poporului Israel. Așa a apărut “purtătorul de cuvânt” – un om a cărui sarcină era aceea de a explica, de a lumina, de a face mai inteligibil mesajul unei puteri.

Astăzi lucrurile stau invers: dacă Aaron trebuia să suplinească neajunsul unei vorbiri insuficient de clare, s-ar părea că purtătorii noștri de cuvânt trebuie să suplinească neajunsul oricărei, fie și modeste, clarități. Cînd nu sînt – precum d-nii Bogdan Baltazar, purtătorul de cuvînt al guvernului Roman, sau Alexandru Mironov, fostul purtător de cuvînt al lui Ion Iliescu – niște guralivi incompetenți, de o imprudentă ce a atins uneori iresponsabilitatea, purtătorii de cuvînt cu care am fost obișnuiți de la venirea la putere a guvernului Văcăroiu sînt asemenea unor “gropi de potențial” în materie de informație. De la gravul domn Chebeleu – purtătorul de cuvînt al Președinției – la placidul domn Geoană de la Externe și pînă la pitorescul dar taciturnul Uliero de la SRI, purtătorii noștri de cuvînt actuali au fost cu siguranță prinși în ștatele de plată ale instituțiilor respective pentru cîteva calități care l-ar fi uimit pe străvechiul Aaron: o desăvîrșită limbă de lemn, capacitatea de a nega evidențele cu seninătate și dezinvoltură, și mai ales facilitatea unei emisii vocale fără conștient. De ce remanierea guvernamentală s-a făcut în felul întempestiv și aparent arbitrar știut, care este sensul schimbărilor de la SRI, de ce a fost demis generalul Panca, care este realitatea în privința relațiilor cu FMI – sînt numai foarte puține dintre întrebările recente puse asistent de către jurnaliști și la care purtătorii de cuvînt respectivi, nu numai îndrăzniți să răspundă, dar și obligați moral în fața contribuabilului s-o facă, au “răspuns” în așa fel încît să nu se poată afla aproape nimic. Demult, în Evul Mediu, erau unii filosofi, ce-și spuneau “nominaliști”, care socoteau că toate noțiunile, ca “bine”, “cald”, “animal” etc. sînt “flatus vocis” – nume vide, simple sunete fără conținut. Uneori îmi vine a crede că d-nii Chebeleu, Geo-

Interviul săptămîinii: Gabriel Liiceanu

nă, Roșca, Uliero & Co. s-au convertit la această filosofie, în așa măsură ei tratează chestiuni ca privatizare, reformă, remaniere de guvern etc. drept “flatus vocis”. Dar chiar dacă ei practică un nominalism de generație spontanee, în schimb, dezinformarea, ascunderea realității la acești demnitari sînt deliberate și emise cu spirit de răspundere și la comanda mai marilor.

Desigur, sînt conștient că politica obligă la formule diplomatice, că există momente cînd discreția este necesară. Dar, după performanța sensibil mai bună în domeniul comunicațiilor a guvernului Stoiljan, guvernul Văcăroiu ne-a obișnuit cu un fel de imitație de comunicare, cu o nici măcar ingenioasă mimare vidă a gesturilor obișnuite la conferințele de presă și la briefing-uri, cu afazia instituționalizată.

Că în asemenea situație jurnaliștii sînt cuprinși de un fel de istorie a vi-nătorii de informație de scandal cu orice preț devine normal. Unii, precum cei de la “Evenimentul zilei”, utilizează “metode specifice” spre a obține informa-

ții. Cei mai mulți, în chip nespecific, pun cap la cap știrile sărace de care dispun și, cu mai multă sau mai puțină imaginație, construiesc scenarii ce trec în ochii unei mari părți a publicului drept realitatea însăși. Cit despre oficiali, aceștia fac periodice exerciții de in-

dignare ipocrită la auzul interpretărilor presei. Căci pe lingă avantajul momentan ce-l obțin din sustragerea de la controlul opiniei publice, ori al reprezentanților aleși ai națiunii, ei mai beneficiază de un major câștig indirect: se accentuează astfel sentimentul foarte multora că jocurile se fac în umbră și totul se reduce la cîteva conspirații, că istoria însăși se scrie după cum vor cîteva grupuri atotputernice. Responsabilitatea oamenilor dinaintea propriului viitor scade, iar pasivitatea și frica de a asuma o acțiune civică sau politică independentă își află solide justificări. Un istoricism determinist, pe cît de fals, pe atît de nociv, cîștigă astfel teren grație și darnicelor servicii ale purtătorilor de cuvînt – în fapt purtătorii unui singur cuvînt, dar de ordine: **resemnați-vă!**

ANDREI CORNEA Purtătorii de cuvînt

PNL

Stimată Doamnă Adameșteanu,

Considerăm necesar a vă transmite pe această cale, satisfacția resimțită de partidul nostru, pentru inițiativa lăudabilă privind organizarea unei întruniri inter liberală, care să pună în discuție poziția liberalismului în cadrul opoziției, precum și șansele sale de a se reunifica. Indiferent de esența discuțiilor purtate în ziua de 2 martie crt. și de modul în care ele s-au reflectat în comentariul semnat de dl. Andrei Cornea (nr. 10/1994), se poate reține că ele au însemnat o contribuție la eliminarea unor neînțelegeri, deoarece majoritatea celor prezenți și-au exprimat încrederea într-o viitoare reunificare sau a unei cooperări, ce ar putea constitui o alternativă liberală, evident în cadrul opoziției democratice (C.D.R.). Partidul Național Liberal are în prezent o situație mult mai favorabilă, deoarece în urma unei noi diversități, Radu Câmpeanu și prietenii săi politici s-au autosexclus din P.N.L., partidul fiind astăzi omogen și disponibil pentru un dialog, care sperăm că va duce la concentrarea eforturilor acestei mișcări, și la integrarea sa în marea familie a partidelor autentice democratice.

Cu ocazia dialogului organizat de Dvs. s-au putut identifica și păreri care reprezintă o rețineră (dacă nu o ostilitate), față de esența unei solidarități, astăzi argument aproape unic în vederea transmiterii unui mesaj politic, care urmărește în principal neutralizarea acelor forțe ce împiedică sau întârzie reforma și normalizarea tuturor relațiilor publice și private din societatea contemporană.

Infatuarea manifestată de liderul P.L. '93 în legătură cu audiența publică a acestui partid (în realitate o simplă etichetă politică), având în vedere realitatea, este cel puțin condamnabilă, dacă nu suspectă.

Sprâjinul acordat de P.L. '93 pseudocongresului domnului Câmpeanu, a cărui obediență față de actuala putere nu mai poate fi pusă în discuție, nu a fost o inițiativă înțeleaptă. Am mai reținut și convingerea deținerii unui monopol al inteligenței liberale (perfecționarea programului și a statutului) fapt care este în dezacord cu disponibilitatea și flexibilitatea oamenilor politici de bunăcredință, ca și de criteriile tactice ce trebuie să încadreze și să soluționeze în prezent, marile și acutele probleme determinate de criza actuală. Este indiscutabilă eficiența unității, astfel că propunerea făcută de P.L. '93 în direcția unei viitoare competiții, echivalență părerii d-lui Patriciu cu cele ale fostului președinte P.N.L., care a urmărit un obiectiv similar. Apreciem însă păreri pertinente ale d-lui Daniel Vighi ("Problemele mișcării liberale" din care rezultă sintetic, avantajele unei cooperări, care va duce la consolidarea unui puternic partid liberal, element constructiv și de echilibru, ținând cont de valoarea aproape universală a doctrinei și a ariei sale de extindere internațională).

În încheierea comentariului său, dl. Andrei Cornea caracterizează pesimist ineficiența eforturilor actuale, considerându-le o "farsă plină de ridicol".

Ne abținem de la un comentariu mai aspru, considerând că redactorul șef adjunct al publicației Dvs. nu cunoaște suficient problema și implicațiile sale.

Vă exprimăm dorința ca acest punct de vedere să fie publicat în coloanele revistei Dvs., în dorința ca el să reprezinte intenția fermă a partidului nostru, pentru consolidarea activității celor care doresc o democrație autentică în țara noastră. Am subscris firă rezerve la formula "Numai uniți vom învinge".

Departamentul de propagandă și presă al P.N.L.

Dialog la Galați
cu tema

"A fi sau a nu fi" contemporan cu tine însuși

La invitația Comitetului județean Galați al Alianței Civice, sâmbătă 5 martie, amfiteatrul mare al Facultății de Chimie Alimentară a fost aproape nelăcătător pentru cei dormici să participe la acest dialog. În calitate de interlocutori au fost invitați și au participat: poeta Ana Blandiana, actorul Ion Caramitru, Dumitru Iuga, liderul Sindicatului Liber al Televiziunii Române, și criticul de artă Ioana Dobotaru.

Amfiteatrul era plin de studenți, viștinci, oameni care au venit să caute răspunsul la întrebări care îi obsedează. Într-o societate în plină transformare, marcată de prea multe nereușite, neliniștea noastră "cna de toate zilele" a căpătat formă concretă: De ce? La acest obsedant "de ce" au căutat să răspundă interlocutorii gălățenilor. S-a vorbit despre ei, despre noi, despre ce înseamnă a fi sau a nu fi contemporan cu tine însuși, despre valoare și nonvaloare, despre blazare și despre speranță și despre multe altele. Din acest dialog s-a desprins totuși speranța că "imprună vom reuși".

Gh. Moraru, Galați

Dragă "22".

Am o puternică convingere că pericolul actual și de perspectivă în România nu este (doar) comunismul, ci primitivismul. În polemici și articole de presă se vorbește despre primitivism ca despre o conștiință a comunismului, cînd de fapt el a fost peste tot în lume poarta de intrare a comunismului (denumire generică pentru: socialism, nazism sau național-socialism, fascism etc.).

La români primitivismul pare o însușire aparent neconștientizată, în momentul conștiințării producînd - la majoritatea subiecților - o furie surdă, care se descarcă asupra cauzoi care a dezlăuit starea de fapt, fără alte consecințe asupra stea.

La o parte ceva mai mică, produce o resemnare - mioritică? - deseori înecată în bigotism ori alcool. Partea "elevată" a primitivilor caută să se refugieze în spațiile unei diplome sau unui "carnet de partid", mai nou, "dă bine" să ai o firmă, "să te privatizezi". Pe acest fond, dacă elitele veritabile nu sînt receptive de mase ca fiind elite cu adevărat, eventualul lor rol politic devine neglijabil, "nebulii de alb" lăind loc pe echier "nebulilor de negru", adică primitivilor.

Primitivii dominanți au un atu în plus, căci primitivii dominați sînt niște cobai pasivi, uneori entuziași, cooperanți.

Nu se poate face progres într-o societate în care banii, obținerea, manevrarea și înmulțirea lor sînt privite ca ceva imoral. Și am să citez în context un fragment savuros din ultimul număr al "22"-ului, un articol de H.-R. Patapievici: "Pe lângă faptul că acei orășeni umanitari își imaginau că țărănul muncește din plăcere, suge continuu bere rurală și zburdă după cimpoi sau mai în rînd cu dobitoacele cu care fraternizează, trebuie să spun că obiceiurile lor morale sînt direct nerușinate: ei reproșau salariile prea mari (deci posibilitatea desfrîului), schimbarea dietei (carne și grîu în

loc de brînză și secară), obiceiul de a bea ceni, preferința pentru "delicatesuri" și pierderea respectului față de clasele de sus".

Opoziția este în fața celei de-a doua mari capcane (în prima a și călcat, prin "concubinajul" cu "centriștii" de la PNL, PD-FSN, dar, vai! și PNL-CD și PAC, care dau găuri în barcă). Să fim realști, ce a cîștigat opoziția reală din asocierea cu gruparea Roman din fostul FSN? Nimic! Doar a oferit un argument în plus celor ce au migrat de la PDSR spre PUNR-PSM-PRM. Înnași electoratul fesenist este în degringoladă.

Personal, consider că cei care au votat "cu un singur trandafir" - bineînțeles, în afara cliențelei "sigure" - au greșit din par primitivism. Data viitoare își vor tripla greșala. Deci, atenție, Albă-ca-Zăpada, vrăjitoarea are nu numai mărul, ci și pieptenele otrăvit!

Din toate partidele Convenției, "în formă" pare doar PL '93. Țărăniștii s-au plafonat în-explicabil (doar Mircea Ciuraru și Radu Vasile par mai incivili), UDMR nici gafe nu mai face în ultimul timp, dar nici nu se remarcă în mod deosebit. Despre PAC și PNL-CD nici nu mai vorbesc, sînt aproape sinucigași.

Îi rămîne Convenției o sarcină deosebit de dificilă, anume aceea de a mobiliza la vot tineretului (apreciez că la ultimele alegeri cam jumătate de milion de tineri cu drept de vot nu au votat, permițînd alegerea lui Iliescu de ca. 46% din electorat: 62% din 74% participare la vot înseamnă cam 46-47%).

Prin urmare, nu servește la nimic absenteeismul (eu continuînd să cred că nu mai pot fi "recuperat" din cei cu opțiuni de stînga, rămîind "Inlocuirea biologică"), deci absenteeismul nu face decît să avantajeze "minoritatea majoritară", primitivii "angajați", care, iată, orice s-ar spune, sînt principalul obstacol în calea dezvoltării normale a țării.

Cu stimă,

D. Geaba, București

CITITORII NE RĂSPUND LA CHESTIONAR

Onorată Redacție,

Nu este pentru prima oară cînd scriu unei publicații, dar este pentru prima oară cînd o fac cu o bucurie înviorată din simplul fapt că mă număr printre cititorii unei publicații de tînută, o prezentă, din păcate - dar și din ferice, în același timp -, singulară în ansamblul cantității de presă care circula în România la ora actuală.

Dați-mi voie să vă felicit pentru inițierea acestui sondaj printre cititorii dvs. pentru a afla ceea ce ne-am dori să vedem și să citim în revista pe care o editați. Și acest sondaj este un element care va diferențiază de restul presei noastre.

I. Așadar, în revista "22" mă interesează mai mult, în ordine: cronica sau comentariile politice, anchetele sociale, comentarea sondajelor de opinie, interviul săptămîinii, "Accent" și actualitatea culturală (în special cronica de film și cea de teatru).

II. Autori care mă interesează în revista "22", în ordinea preferințelor, sînt: Tia Șerbănescu, Andrei Cornea, Ilie Șerbănescu, Raluca Stroe-Bramaru, de fapt practic toți cei care publica în paginile revistei.

III. La interviul săptămîinii mi-ar plăcea să răspundă toate acele persoane care se găsesc în centrul evenimentelor politice, sociale și economice care se produc în țară sau chiar și peste hotare. Mi-ar plăcea să citez interviuri cu personalități interne și internaționale, mai mult sau mai puțin controversate.

IV. Dintre noile teme ce ar putea fi incluse în revistă m-ar interesa, în special, viața cotidiană din țările occidentale și informațiile culturale privind săptămîna care urmează. Aș fi foarte bucuros dacă, singular, ați include cîte un dosar tematic de 4 sau chiar 8 pagini referitor la problemele economice, sociale sau politice (astfel de teme ar putea fi "Liberalizarea cursului de schimb" sau "Urbanizarea în România sau "Instituții politice occidentale").

V. Ilustrația grafică a revistei mi se pare foarte bună.

VI. Tehnoredactarea este, cred, realizată convenabil.

Cu respect,

Călin Vegheș, Arad, 15.02.1994

I-II. Practic mă interesează tot ce se publică în revista dvs., și prin urmare toți autorii, cu o accentuare a interesului pentru problemele economice și pentru articolele lui Ilie Șerbănescu.

1. editorialul, 2. scrisorile de la cititorii (Corier), 3. cronica (sau comentariile) politice, 4. "Accent", 5. interviul săptămîinii, 6. anchetele sociale (Dosar "22"), 7. comentariile despre proiectele de legi în curs de votare în Parlament, 8. esul filozofic, 9. esul cultural, 10. comentarea sondajelor de opinie, 11. a. cronica de carte, c. cronica de film, 12. comentariul despre TVR, 13. istoria religilor.

III. Interviuri de dorit cu: Vladimir Tismăneanu, Nicolae Manolescu, Mihail Botz. Un mare interes produc interviurile precum cel din nr. 45/1993, cu Jacques Rupnik. Pe teme de politică internațională ar fi util dacă ați obține astfel de interviuri sau articole de la Jonathan Eyal, direct sau preluate din alte publicații.

IV. Consider că "22" este o revistă de cultură și ar fi utile orice teme de educație, orice teme care ar putea contribui la ridicarea gradului de cultură al cititorilor. În acest sens, prezentarea istoriei adevărate sau a unor teme actuale cu prezentarea subiectului în evoluția sa istorică ar fi de mare interes. Temele referitoare la viața cotidiană din țările occidentale - cu părțile bune, dar și rele - ne-ar ajuta să ne comparăm cu alții, să știm unde dorim să ajungem.

Nu aș dori să citez în "22" articole pe teme sportive, deși mă interesează sportul, dar dacă abordarea unor asemenea teme sau a altora ar contribui la creșterea tirajului, ar fi bine venite. Cred că ar trebui făcut mai mult pentru creșterea tirajului, pentru ca mai mulți oameni să beneficieze de revista dvs.

I. educație, 2. viața cotidiană din țările occidentale.

V. Ilustrația grafică este bună.

VI. Deși sînt născut în 1939, eu vă rog să păstrați ortografia actuală, care este mai simplă, mai funcțională, să abandonați sentimentalismele și să avem încredere în specialiști. Ortografia ar trebui să evolueze spre simplificare și nu invers.

Dan-Mircea Feneru, Bacău

TIA SERBĂNESCU

COMENTARIU POLITIC

"Urnirea" partidelor

Faptul că eventualitatea unor alegeri legislative anticipate este invocată din când în când (mai degrabă ca măsură disciplinară decât ca măsură necesară), atât de coaliția guvernamentală cât și de Opoziție, ar trebui să constituie un motiv de evaluare permanentă a ganselor tuturor partidelor - din fiala perspectivă electorală. În definitiv, mai sînt doar doi ani pînă la alegerile ordinare din 1996, iar exercițiul electoral precedent a avertizat Opoziția că o campanie limitată la un singur anotimp și adeseori improvizată este complet ineficientă în fața unor partide care dispun de o experiență propagandistică exercată decenii întregi.

Cu toate acestea, primul partid care se arată preocupat să-și construiască o imagine electorală pentru anul 1996 (dar și pentru orice eventualitate electivă) este partidul de guvernămînt. S-ar zice că, aflat în scădere de popularitate, PDSR nu-și poate permite să lase la voia întâmplării primul loc pe podium. Avertizat de sondaje - pe care în ediția precedentă a dovedit că știe să le prelucereze în folos propriu, speculînd preferințele și evitînd "angoasele" alegătorilor chiar dacă știa că ulterior avea să le dezmințim -, PDSR a început tratamentul de recuperare a propriei "imagini". Politicienii din PDSR știu foarte bine că grămada de păcate care le-a împovărat conștiința de partid în doi ani nu se poate șterge într-un singur an și, pe de altă parte, pentru un activ obșnuit să gîndească în cincinale și să pună la punct decenii întregi, fără îndoială că alegerile din 1996 au devenit o "prioritate" de mare actualitate. Constituirea de la Cluj (18-19 martie), unde dl. Adrian Năstase a convocat 16 filiale județene din Ardeal și din Banat, indică una din direcțiile în care PDSR urmează să-și îndrepte tirul: problema națională. O problemă la care Ardealul are o sensi-

bilitate asigurată de secole. În discursul rostit cu această ocazie, dl. Adrian Năstase a afirmat hotărîrea PDSR de a pune capăt statutului său de "remorcă" a PUNR sau PRM în privința raporturilor naționale și de a prelua conducerea "printr-o ofertă națională proprie", din care nu lipsește ținerea sub supraveghere a "strategiei ambiguităților" sesizată în practica UDMR. E limpede că PDSR nu e dispus să piardă procente nici măcar în favoarea aliaților precum PUNR și PRM și preferă să facă jocurile fără mari dependențe de mișcare. Această "fază nouă" în activitatea partidului a fost descrisă de dl. Năstase ca fiind de întărire a organizațiilor județene și de "deschidere" pentru "ca să atragem cît mai mulți oameni către noi". În același context, președintele Iliescu a procedat la o consfățuire cu redactorii-șefi ai principalelor cotidiene. După cum se vede, partidul care are pilnea și eșafuzul nu-și neglijează deloc ziua de mîine. Prin comparație, Opoziția, mult mai defavorizată financiar și logistic, pare inexistabil de pasivă. Cîteva întîlniri la nivelul administrațiilor locale nu sînt suficiente pentru a putea înregistra o ofensivă preelectorală. Mai mult decît atît, din declarațiile unor lideri ai Opoziției răzbată un optimism care recidivază - față de 1992 - în aceeași eroare de evaluare a adversarilor politici. Într-un interviu acordat revistei "Zig-Zag" (nr. 10), dl. Corneliu Coposu, eminența morală a Convenției Democratice dar și lider al principalului partid de opoziție - PNTCD -, declară tranșant: "Este exclusiv în Opoziția să piardă. Formațiunile care vor pierde în mod evident sînt cele guvernamentale (...). Cred că alegerile anticipate ar aduce prăbușirea actualului putere politică". Dl. Corneliu Coposu neglijează - și nu e singurul lider din Opo-

ziție care o face - faptul că, din păcate, într-o țară în care spiritul critic a fost dereglat iar ierarhia valorilor pulverizată, uzura Puterii a angrnat - într-o măsură care nu poate fi neglijată - și uzura Opoziției. Chiar dacă pare nedrept, liderii Opoziției au fost atinși și ei de rugina rezultată prin oxidarea Puterii și sînt percepuți ca părtași - fie prin pasivitate, fie prin indecizia propriilor mișcări politice - la risipirea capitalului național de speranță. Jucînd aproape exclusiv pe greselile adversarilor, Opoziția și-a neglijat propria alternativă și a lăsat prea adesea garda jos. Greselile adversarilor nu sînt suficiente pentru a câștiga o bătălie; dacă ar fi fost așa, ar fi trebuit ca actuala putere să piardă și în 1990 (pe greselile anterevoluționare în care era implicată), și mai ales în 1992. Ca să nu mai vorbim de faptul că, grație unei propagande care a avut grijă să popularizeze cu insistență intervențiile partidelor coaliției guvernamentale - și care au flatat din plin obsesiile sociale ale unei populații exasperate -, coaliția iese câștigătoare și în eventualitatea redistribuirii interne a cîtorva procente. Așa încît, "actuala putere politică" nu pare amenințată. Potrivit logicii vicioase care guvernează azi lucrurile, confuzia morală, politică, economică și socială avantajează tocmai pe cei care au produs-o și care știu să se servească de ea. Încît, dacă Opoziția nu-și aduce "diagnosticul" politic la zi și nu în act de realitatea existentă - și nu de cea dedusă prin calcule atinse de utopia unei logici normale dar care nu funcționează -, ea riscă să piardă și alegerile din 1996. Deocamdată, startul ei pre-electoral pare întîrziat. Rămîne de văzut dacă el va fi recuperat și dacă nu cumva "lipsa de voință politică" a Puterii în a aplica reforma și a democratiza în fapt societatea n-a determinat, ca într-o "fatalitate" secundară, "lipsa de voință politică" a Opoziției de a câștiga (în sfîrșit) alegerile. Pentru că prin comparație ar răzbi că care există în țară, luxul de a pierde din nou ar putea părea vinovat.

Fiecare zi pentru Sarajevo (12)

JEAN LUC OUTERS, "La Libre Belgique", Belgia

Ce trist e un oraș în ruine

Viața își revine cursul, se zice, la Sarajevo. E adevărat, oamenii circulă din nou pe străzi, mamele își plimbă copiii, patinele ca rotile au luat locul sănișilor și roșul de buze înviează chipul fetelor. Din cînd în cînd, apa curge la robinete și unele cartiere au unora curent electric. Sinele de tramvai au fost degajate și s-a efectuat o probă tehnică, în timpul căreia cele două garnituri au fost luate ca asalt. La piață se mai găsesc unele legume, micile bistouri sînt pline de oameni care stau la o cafea sau o bere. De luna trecută s-au redeschis școlile, un teatru și filarmonica și-au reluat programul. Am văzut un salon de coafură în plină activitate, cîteva vitrine aranjate la magazinele de îmbrăcăminte, mici restaurante redeschise. Unii își înlocuiesc gamurile sparte cu folii de plastic furnizate de ONU, alții caută prin mormanele de dărîmături cite o bucată de fier sau de zinc. Am văzut chiar un bărbat care tăia suportul metalic al unui panou de circulație, am văzut un altul care își săpa bucata de pămînt și arunca semințe. Cîteva mașini parădite brădează drumurile pustii, iar uruiul blindatelor albe ale FORPRONU dă orașului un sentiment de pace. Televiziunea bosniacă funcționează, cotidianul "Oslobodenje" continuă să apară zilnic, în timp ce "Večernje Novine", un alt cotidian, iese de trei ori pe săptămîină. "Oslobodenje" din 9 martie conține încă șase pagini pline de anunțuri mortuare, deși un fabricant de coșciuge ne spune că lucrul a încetînit de cînd cu acordul de încetare a focului. Și soarele primăverii încălzește încet orașul amorf. Tirurile au încetat, și jurnaliștii străini se plîng că nu mai au ce face.

Cu toate acestea, Sarajevo rămîne un oraș în război, un oraș asediat de sîrbi care îl înconjoară, controlînd toate ieșirile și separîndu-l de restul lumii pe cei 350.000 locuitori care au mai rămas. Lor le parvine doar ajutorul umanitar (o sută de mii de tone de alimente au fost trimise de la înființarea podului aerian). Mărfurile vîndute pe stradă provin de pe piața neagră. Cele cîteva vehicule

care găsesc combustibil pentru a circula (cu 30 de mărci litru) nu mai ies din Sarajevo, așa că panourile rutiere care indică direcția Mostar, Banja Luka sau Tuzla au rămas fără obiect. Ele nu mai indică orașe unde poți să ajungi, ci simple puncte de pe hartă, devenite inaccesibile. Telefonul se oprește pe linia frontului, iar curierul mai ajunge doar pe cîți scolite: în fiecare zi, la ora 15.30, Radio 99 citește numele destinatarilor scrisorilor sosite odată cu ajutorul umanitar. Se ard gunoierile pe stradă. Soldați ai milițiilor înarmate s-au postat la intersecții și protejează punctele strategice, uneori din spatele baricadelor din saci de nisip. La ora zece, stingerea ajungă de pe străzi ultimii trecători care s-au aventurat în noaptea neagră, cu riscul de a se potolni la tot pasul.

Sub acest asediu, sfîrșitul nu se întrevide. Mulți, mai cu seamă intelectualii, se tem în special că războiul se va încheia în dezmembrarea Bosniei, aducînd cu sine și împărțirea Sarajevo-ului. Cartierul sîrbesc Grbavica este deja tăiat de restul orașului. Căștile albastre, postate în fața podului Fraternității, care duc în partea reală a orașului, interzic orice acces.

Se instalează așadar economia de război, adică o economie rușinată, care nu mai produce nimic. Întreprinderile sînt distruse și lipsește energia. Chiar ceea ce pare să funcționeze merge cu încetînitul. Ziarul "Večernje Novine", care înainte de ostilități avea un tiraj zilnic de o sută de mii de exemplare, abia reușește, din lipsă de hîrtie, să scoată cite o mie de exemplare de trei ori pe săptămîină. Salariul lunar al celor 46 de ziaristi a ajuns între timp de la 1.500 mărci la o marcă, adică la nimic. Moneda locală a dispărut. Se plătește în mărci sau în dolari, uneori chiar în pachete de țigări, sticle de băutură sau litri de benzină. Piața neagră și trocul țin loc de economie pentru acești oameni constrînși să trăiască din asistență, din schimburi sau învîrteli. Nici o bancă nu și-a deschis porțile, un semn care nu înșală.

Și cine va reconstrui acest oraș spulberat, cu clădirile sale carbonizate fără de număr? Se vor șterge vreodată gropile de obuze, urmele de gloanțe mai numeroase decît pietrele? A mai rămas vreo clădire ale cărei ferestre s-au năruit zăndări? Și cine va elibera posesorul de carcasa de mașină zdrobită și de baricadele ridicare? Cine le va înapoia bosniacilor Parlamentul, bisericile, moscheile, terenurile de sport, bibliotecă - o bîuterie a arhitecturii austriece - și milionul de cărți arse? Și cine va replanta aleile de arbori tăiați pentru încălzire? De acum, verdeața începe dincolo de linia frontului. Ea e rezervată sîrbilor, lui spune responsabilul cu urbanismul al Primăriei, printre altele editor al publicației "Warchitecture" - arhitectură de război -, bine reprezentată de titlu. "În ceea ce privește reconstrucția orașului, va fi nevoie de bani, de foarte mulți bani."

Și apoi mai sînt oamenii, acești oameni eroici din Sarajevo. Peste zece mii de morți sînt îngîmădiți în cimitirele săpate în grabă pe maidane sau pe spațiile de joacă. Și cei mutilați? Se pare că ar fi peste șapte mii, în special tineri, care pot fi văzuți pe stradă însoțiți de cîrjele lor. Cine a numărat toate aceste piciorușe și brațe amputate? Și printre cei întregi, cite chipuri emaciate nu trădează privațiunile? Și copiii, care aprind focuri de vreoșeur și se joacă de-a războiul printre casele în ruine, au reușit oare să-și facă provizi de violență pe toată viața?

Cum să nu fi marcat de vizita la părinții disperați ai Eminei, fetița de cinci ani care de eteva luni e atînată de turburări serioase datorate zgometelor și angoasei de război? În timpul crizelor, Emină delirează, conștientă că i se va tăia un braț sau capul. Ea este acum internată în secția de psihiatrie a clinicii. "Medicii au diagnosticat o psihoză infantilă", spune mama. "Vorbește bine, poate sub efectul calmantelor. Am vrea să o tratăm în strălînătate, dar cum să ieșim din acest oraș?"

Văzînd-o pe Emină, care fuge și se ascunde în brațele mamei, m-am gîndit că ea este chiar imaginea războiului, a spațiului unde cuvintele nu mai funcționează. Se împlință să nu ne mai ajungă cuvintele, și atunci comunicarea folosește alte căi. Una dintre ele este războiul. Sarajevo este plin de cuvinte nerostite. Fiecare urmă de glonț de pe ziduri, fiecare fureștră spartă, fiecare trup îngropat este ca o frază înțepenită în gîtle.

Astăzi oamenii reîncep să vorbească la Sarajevo, dar orașul respiră încă violența cuvintelor neșuse.

Traducere de DOMINICA MACRI

No. 12 3

pe scurt

MARTI 15 MARTIE

- "Un guvern PDSR-Opoziție posibil în vară"
Adrian Năstase a afirmat că un guvern Opoziție-PDSR nu poate fi posibil decât în vară sau la toamnă.
- **Senatul a adoptat Legea impozitului agricol**
Plenul Senatului a adoptat, după discuții aprinse, Legea impozitului pe venitul agricol. S-au înregistrat 62 de voturi pentru, 50 împotriva și nici o abținere.
- **PL '93 anunță o grevă parlamentară**
Liderul PL '93, Dinu Patriciu, a declarat că formațiunea sa politică va părăsi Parlamentul dacă vor fi înaintate spre dezbateri forului legislativ legile privind naționalizarea terenurilor agricole și imobilelor.
- **Vizite oficiale**
La Palatul Victoria, premierul N. Văcăroiu s-a întâlnit cu ministrul Apărării din Republica Ucraina, generalul Vitali Radețki. România și Ucraina au semnat un tratat militar.
- **15 martie pe turgurești**
Deputatul UDMR Borbely Imre a avut o intervenție în plenul Camerei Deputaților pentru a marca sărbătorirea Revoluției maghiare de la 1848. Dl. Borbely a vorbit în limba maghiară de la tribuna Camerei și a transmis urări de bine celor din sală cu ocazia aniversării Revoluției maghiare. Intervenția deputatului UDMR a stîrnit proteste din partea coaliției majoritare, dar și a PNTCD.

MIERCURI 16 MARTIE

- **Parlamentul a adoptat Legea arendei**
Într-o sesiune comună, Parlamentul a adoptat raportul Comisiei de mediere privind textele în divergență între cele două Camere la Legea arendării. Textul articolului 4 prevede ca AGROMECC-urile să nu poată lua în arenda terenurile agricole. În cadrul votării, doar PSM s-a opus.
- **Sindicatele contestă hotărîrea Guvernului**
Hotărîrea guvernamentală privitoare la salariul minim brut pe economie de 60.000 lei este contestată de toate centralele sindicale.
- **SUA apreciază pozitiv relațiile între români și unguri**
Ambasadorul Richard Schifter, director pentru Europa Centrală și de Est în Consiliul Național de Securitate al SUA, a declarat în cadrul unei conferințe de presă că acum SUA consideră că nu există amenințări militare majore pentru România. Consilierul șefedintei americane a precizat și că relațiile interetnice dintre români și unguri "sînt mult mai bune decît în alte țări din regiune și înfînit mai bune decît erau înainte de 1989".
- **Trecerea în rezervă a generalului Pancea**
Traian Chebeleu, purtătorul de cuvînt al Președinției, a confirmat trecerea în rezervă a generalului Pancea și eliberarea sa din funcția de secretar al Consiliului Suprem de Apărare a Țării. Dl. Chebeleu a respins totodată acuzațiile de spionaj aduse generalului, ca fiind "pure invenții și fabulații".
- **Comisia de control al SRI l-a convocat pe Virgil Măgureanu**
Comisia parlamentară de control al SRI a dezbătut raportul conținînd "punctul de vedere al SRI privind evenimentele din decembrie 1989". S-a decis ca raportul să fie trimis Parchetului General, care să facă publice concluziile. Comisia l-a convocat pe Virgil Măgureanu pentru miercuri 23 martie, pentru a da explicații în legătură cu "cazul Marin Pancea".
- **Întîlnire PDSR-PD**
La Palatul Elisabeta a avut loc o nouă rundă de negocieri între PDSR și PD, cea mai mare parte a dezbaterilor fiind axată pe tema remanierii guvernamentale.

JOI 17 MARTIE

- **Prim contact PDSR-PAC**
În urma întîlnirii dintre liderii PDSR și PAC s-au stabilit punctele de interes comun: colaborare la nivel parlamentar - în special în domeniul legislației ce decurge din aplicarea Memorandumului cu FMI și deteriorarea relațiilor din teritoriu, la nivelul structurilor administrative. PAC a cerut delimitarea partidului de guvernămînt față de PRM și PSM.
- **PSM îl decapătă pe Adrian Păunescu**
PSM a criticat inițiativa lui Adrian Păunescu de a distribui în Senat materiale compromițătoare la

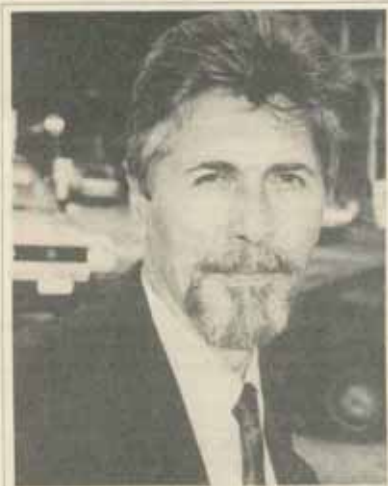
adresa liderului țărănist Corneliu Coposu.

- **UDMR speră în sprijinul CDR**
UDMR așteaptă prezentarea atitudinii CDR în legătură cu Legea minorităților naționale, inițiativă care a intrat de curînd în dezbaterile unei comisii speciale a Camerei Deputaților.
- **PD: "Țara e condusă de forțe sculte"**
"Anumite segmente ale Guvernului se autonomizează", apreciază vicepreședintele PD, Adrian Severin. Lucrez acesta ar fi demonstrat de faptul că mai degrabă cabinetul N. Văcăroiu a insistat pentru schimbarea generalului Spirou de la Apărare, decît PDSR.
- **Ion Cristoiu anchetat**
Redactorul-șef al "Evenimentului zilei", Ion Cristoiu, a fost audiat de Parchetul de pe lângă Tribunalul Municipiului București în legătură cu acuzația de încălcare a Legii Siguranței Naționale, în urma publicării de către ziarul amintit a mesajelor transmise de cetățeni președintelui țării cu ocazia zilei sale de naștere.
- **BUN se lărgește**
Alianța PUNB-PDAR, constituită în Blocul Unității Naționale (BUN), a cooptat recent și PNT. O cerere de aderare a venit din partea fracțiunii liberale din PNL condusă de Radu Câmpeanu.

VINERI 18 MARTIE

- **Conferința de presă a Președinției**
"Republica Moldova este, înainte de toate, un stat românesc și politica României față de această țară nu se va schimba. Ea nu este una de conjunctură, ci orientată în vederea integrării economice și creării unui spațiu spiritual comun", a declarat purtătorul de cuvînt al Președinției, Traian Chebeleu.
- **Guvernul demite primari**
Guvernul a hotărît demiterea din funcție a unui număr de 13 primari, printre care și cel al sectorului 6 din capitală. În sarcina acestora au fost reținute numeroase încălcări ale legii, cu deosebire în ce privește eliberarea autorizațiilor de construcție fără avizul Comisiei de urbanism. La sesiunea a participat și președintele Iliescu care a prezentat rezultatele vizitei sale în Lituania, Coreea de Sud și China.

SÎMBĂTĂ 19 MARTIE

- **Emil Constantinescu în Africa de Sud**
Președintele CDR, Emil Constantinescu, s-a întors în țară după o vizită de două săptămîni în Africa de Sud, efectuată la invitația Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Africa de Sud. În cadrul vizitei, dl. Emil Constantinescu s-a întîlnit cu miniștrii adjuncți ai Afacerilor Externe și Legii și Ordinii.
- **PDSR în campanie electorală**
În Cluj-Napoca a avut loc întîlnirea organizațiilor PDSR din Transilvania. A fost analizată situația electoralului din Transilvania și motivul pentru care acesta nu aderă la ideile PDSR. Se vor urmări trei obiective: "extinderea capacității de cuprindere

și influențare în Transilvania, evitarea oricărei situații tensionale și conflictuale cu caracter etnic; autonomia colectivităților locale".

- **Negocierile cu PDSR sînt sortite eșecului**
La Timișoara au început lucrările seminarului național cu tema "Relația majoritate-minoritate". Cu această ocazie liderii CDR au acceptat ideea alegerilor parlamentare anticipate, exprimîndu-și optimismul în legătură cu șansele Opoziției. Dialogurile cu PDSR și cu președintele Iliescu au fost considerate ca fiind numai propagandistice. Corneliu Coposu a afirmat că CDR va trebui să înceapă campania electorală.

LUNI 21 MARTIE

- **Delegația FMI în România**
Delegația Fondului Monetar Internațional condusă de Maxwell Watson a avut întîlniri la BNR și Ministerul Finanțelor. Principala problemă discutată a fost adaptarea cit mai urgentă a Legii bugetului pe 1994 și reflectarea sa în conturile sistemului bancar. Delegația FMI se va întîlni și cu reprezentanți ai Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică.
- **Veterani de război preferențiali**
Legea veteranilor și a văduvelor de război a suscitat numeroase dispute în plenul Senatului, datorită amendamentului propus de Gh. Dumitrașcu și Valer Suiacu: cei care au luptat împotriva Armatei Române în perioada '40-'45 să nu poată fi considerați veterani de război. Amendamentul a fost adoptat cu 56 de voturi pentru și 47 împotriva.
- **Largă autonomie pentru Transnistria?**
În urma întrevederilor avute la Chișinău cu Mircea Snegur precum și la Tiraspol cu Igor Smîrnov și cu generalul Lebed, reprezentantul președintelui Elțin, Vladen Vasov, consideră că pentru relansarea negocierilor dintre Chișinău și Tiraspol este necesară reluarea activității grupurilor de experți care vor pregăti întîlnirea la nivel înalt. În scurt timp armeană să se elaboreze un nou statut pentru Transnistria.

Pagină realizată de
RALUÇA STROE-BRUMARIU
și **MARIAN CHIRIAC**

Premiile OSCAR

- Cel mai bun film: "Lista lui Schindler"*
- Cel mai bun actor: Tom Hanks - "Philadelphia"*
- Cea mai bună actriță: Holly Hunter - "Pianul"*
- Cel mai bun regizor: Steven Spielberg - "Lista lui Schindler"*
- Cel mai bun actor în rol secundar: Tommy Lee Jones - "Fugitivul"*
- Cea mai bună actriță în rol secundar: Anna Paquin - "Pianul"*
- Cea mai bună regie: Allan Starski, artistică; Ewa Braun, de platou - "Lista lui Schindler"*
- Cele mai bune efecte vizuale: Dennis Muren, Stan Winston, Phil Tippett, Michael Lantieri - "Jurassic Park"*
- Cel mai bun machiaj: Greg Cannom, Ve Neill, Yolanda Toussieng - "Domnișoara Doubtfire"*
- Cele mai bune efecte speciale sonore: Gary Rystrom, Richard Hymns - "Jurassic Park"*
- Cel mai bun scurt-metraj animat: "Pantalonii greșii" - Nicholas Park, producător*
- Cel mai bun film de scurt-metraj: "Călărețul negru" - Pope Danquart, producător*
- Cel mai bun sunet: Gary Summers, Gary Rydstrom, Shawn Murphy, Ron Jutkins - "Jurassic Park"*
- Cele mai bune costume: Gabriella Pescucci - "Virsta inocenței"*
- Cel mai bun subiect de documentar: "Apărîndu-ne viețile" - Margaret Lazarus și Renner Wunderlich, producători*
- Cel mai bun documentar: "Sînt o promisiune! copiii de la Școala elementară Stanton" - Susan Raymond și Alan Raymond, producători*
- Cel mai bun aranjament muzical original: John Williams - "Lista lui Schindler"*
- Cea mai bună imagine: Janusz Kaminski - "Lista lui Schindler"*
- Cel mai bun film de limbă străină: "Belle époque" (Spania)*
- Cel mai bun montaj: Michael Kahn - "Lista lui Schindler"*
- Cea mai bună muzică originală: "Străile Philadelphia" din "Philadelphia" - Bruce Springsteen*
- Cel mai bun scenariu original: Jane Campion - "Pianul"*
- Cea mai bună adaptare cinematografică: Steven Zaillian - "Lista lui Schindler"*

HORATIU PEPINE

PDSR redescoperă Transilvania

Sistemul partidelor românești, spuneam într-o cronică anterioară, s-a constituit pe criteriul excluderii reciproce. Dreapta cerea anularea stîngii prin contestarea legitimității ei, iar un segment al stîngii milita pentru interzicerea unei zone conjunctural plasată în dreapta. După mai mulți ani de coabitare parlamentară și de instituționalizare a vieții politice, a rămas însă un reziduu incomod al antagonismelor inițiale. PUNR și UDMR se află într-o competiție zonală, pentru cucerirea spațiilor vitale: clădiri, terenuri, instituții. Problema școlilor confessionale, bunăoară, nu a ajuns în dezbaterile parlamentare, dar dacă Legea învățămîntului a lăsat-o deoparte, ea va irupe în dezbateri cu prilejul Legii cultelor, pentru care există deja un proiect. E vorba de aproximativ o mie de școli confessionale administrate înainte de război de Statul romano-catolic, dar și de terenurile care le-au aparținut. Actualul proiect al Legii învățămîntului ignoră și chestiunea Universității Bolyai, revendicată de asociația de comunitate maghiară. Evoluția economiei românești în anii din urmă a dezlăuit și un alt motiv de competiție zonală. Maghiarii, mai dinamici în zona economiei libere, au părut să ia un avans, stopat însă de lentoarea reformei și de prevederile protecționiste în materie de investiții străine. Într-un climat autentic liber, Transilvania ar fi tins, prin aportul maghiar, să se orienteze, sub raport comercial, în mai mare măsură către Vest decît întreprinzătorii din Vechiul Regat, prinși în orbita orientală de tradiția căilor de comunicații. În măsura în care FDSN dirijează privatizarea, încercînd, cum observă prea bine un liberal, să păstreze ierarhiile moștenite, PUNR, la rîndul său, încearcă să păstreze avantajul deținut de o ierarhie românească, avantaj moștenit de la politica de cadre și de la cea demografică a regimului comunist. Burghezia română ardelenescă, distrusă de comuniști, tinde să se refacă pe resturile fostei nomenclaturi, dar competiția deschisă de liberalizarea legislației se colorează etnic. Aderența în creștere a PUNR din mai 1990 și pînă în septembrie 1992 se explică probabil și prin senzația unei slăbiciuni a puterii centrale. PUNR, partid preponderent regional, își propune să consolideze ideologia centralistă, dar, paradoxal, prin acțiunile sale, prin implantarea sa zonală

după criteriul contraponderii etnice, pregătește condițiile autonomizării Transilvaniei. Un PUNR bine instituționalizat va spori foarte mult dificultățile deja existente de colaborare la centru.

Dacă țărăniștii, care moștenesc, simbolic, tradiția vechiului partid transilvănean, susțin centralismul prin încercarea de coaptare a UDMR la un proiect politic comun, partidul de guvernămînt dorește o marginalizare a grupărilor etnice după modelul sistemului de partide interbelice. Partidul maghiarilor rămîne sistematic în afara oricăror coaliții, realizînd cel mult un cartel electoral cu grupurile politice ale germanilor.

Prezența lui Adrian Năstase la o conferință zonală a PDSR la sfîrșitul săptămîinii trecute se explică în primul rînd prin faptul că nu s-a reușit o subordonare a PUNR. Colaborările electorale cu Vatra Românească (umbrela și sursă de voturi a PUNR), la începutul lui 1990, nu au condus la rezultatul dorit și din pricina sistemului electoral cu reprezentare proporțională și un singur tur de scrutin, sistem care favorizează constituirea de partide independente și rigide. Eșecul Puterii postcomuniste în politica zonală e resimțit, se pare, dramatic în momentul de față, cînd PDSR nu reușește să realizeze o coaliție de guvernare viabilă. La conferința organizațiilor din Transilvania ale PDSR, Adrian Năstase a declarat că a cerut PUNR să renunțe la tendința de a transforma Clujul într-o "capitală paralelă" pentru miniștri și demnitari PUNR și că nu poate accepta Transilvania ca spațiu deschis improvizărilor legislative și administrative. Adrian Năstase a pus eșecul pe seama neglijării în discursul politic a dimensiunii statale și guvernamentale, lucru destul de îndoielnic. PUNR, la rîndul său, dezvoltă un autonomism așezat sub umbrela unui discurs centralist. Chestiunea se rezumă, credem, la capacitatea PDSR de a-și satisface clientela politică și care s-a dovedit destul de redusă ca răspîndire geografică. PDSR crede că asistăm în momentul de față la o criză a funcționării și organizării partidelor politice, dar în realitate e vorba de constatarea dramatică a crizei PDSR, care a atins pragul saturației și nu mai dispune de mijloace de a acceda la bonificații aderenților săi. Preocupat în primul rînd să nu cedeze Transilvania Opoziției, Puterea postcomunistă a lăsat spațiu de manevră PUNR, și în clipa de față își plătește erorile.

Cenzură la TVR

În numărul 47/993 al revistei "22", împreună cu Oana Armeanu, am publicat o anchetă privind situația caselor naționalizate, pornind de la cele trei proiecte de lege care se află pe masa Legislativei încă din vara anului trecut. Cu două săptămîni în urmă, dl. George Borcescu, redactor la Departamentul emisiunilor sociale din TVR, m-a sunat la redacție, invitîndu-mă să particip la emisiunea "Ce-i de făcut? Restituție în integritate", o emisiune-anchetă despre casele naționalizate. Dl. Borcescu, realizatorul emisiunii, m-a rugat să fac două scurte intervenții privind atitudinea Puterii în această problemă. Astfel, în prima intervenție am afirmat că modul în care Puterea se raportează la problema proprietății și a caselor naționalizate a dovedit continuitatea cu regimul totalitar de pînă în decembrie 1989. Am adăugat că s-a folosit de chiriși în scopuri politice și electorale, asumuindu-i împotriva proprietarilor. Înainte de difuzarea emisiunii pe post, în 15 martie, conducerea TVR a cerut să vizioneze caseta și i-a cerut dl-ului Borcescu să scoată intervențiile mele din emisiune, pe motiv că este vorba de atac la Putere. Dl. Borcescu a fost acuzat de eroare profesională și parti pris pentru a mă fi invitat să particip la emisiune și i s-a spus că, în cazul în care va refuza cenzurarea emisiunii, i se va interzice difuzarea pe post. Participarea mea la emisiune avea totuși o logică evidentă: ancheta Televiziunii avea ca punct de pornire ancheta publicată în revista "22".

RALUCA STROE-BRUMARIU

✓ AGENDA CULTURALĂ ✓

VIAȚA TEATRALĂ

Uniunea Teatrală din România (UNITER) - Adunarea generală pentru alegerea noii conduceri va avea loc luni 28 martie, ora 10, la Sala Amfiteatru a Teatrului Național. Unicul candidat la funcția de președinte, Ion Caramitru, a prezentat, conform statutului, un Program de dezvoltare a UNITER și a făcut propunerea pentru funcția de vicepreședinte: Sanda Manu. Adunarea generală va alege, prin vot secret, președintele, vicepreședintele, senatul, comisia de disciplină, comisia de validare, comisia de cenzori.

CINEMATECA

Sala Eforie - Fiecare cu infernul său (regizor: André Cayatte, actori: Annie Girardot, Hardy Kruger) 23 martie (10, 19); 25 martie (12, 15) • Fecioria (regizor: Luis Buñuel) 23 martie (14, 30); 25 martie (10, 16, 45) • Rocco și frații săi (regizor: Luchino Visconti, actori: Alain Delon, Annie Girardot, Renato Salvatori) 24 martie (10) • Căminul roșu (regizor: Vasili Șuglin) 24 martie (14, 30, 19); 27 martie (14, 30) • Șoferul de taxi (regizor: Martin Scorsese, actori: Robert de Niro, Cybill Shepherd, Jodie Foster) 24 martie (16, 45); 26 martie (10, 19); 27 martie (16, 45) • Machiavali (regizor: Emilio Fernandez) 25 martie (14, 30, 19); 26 martie (12, 15, 14, 30) • Filmele lui Charlie Chaplin (seria "Mutual") 27 martie (10, 12, 15) • Virdiana (regizor: Luis Buñuel) 27 martie (19); 29 martie (10, 14, 30) - Sala Unio. • A doua patrie (regizor: Edgar Reitz) 23 martie ep. 4 (17), ep. 5 (19); 24 martie ep. 6 (17), ep. 7 (19); 25 martie ep. 8 (17), ep. 9 (19); 26 martie ep. 10 (17), ep. 11 (19); 27 martie ep. 12 (17), ep. 13 (19) • Atenatul (regizor: Yves Boisset, actori: Gian Maria Volonté, Michel Piccoli, Jean-Louis Trintignant) 26 martie (12, 15) • Fantoma libertății (regizor: Luis Buñuel), 27 martie (16, 30, 18, 45); 29 martie (14, 15) • Acest obscur obiect al dorinței (regizor: Luis Buñuel) 29 martie (16, 30, 18, 45).

EXPOZIȚII

Institutul Goethe - "3 x E... energie, emoțional, extatic", opere de Ioana Bătrănu, Ștefan Călița și Vasile Tolan, 30 martie, ora 17, vernisaj.

TEATRU

Teatrul Național București - Sala Mare • Ghetou (autor: Joshua Sobol, regizor: Victor Ioan Frunză) 26, 27 martie (18) - Sala Amfiteatru • Rivalii (autor: Sheridan, regizor: Horea Popescu) 23 martie (18) • Gonna după fluturi (autor: Bogdan Amaru, regizor: Grigore Gonta) 24, 25 martie (18) • Locomotiva (autor: Andrei Rusin, regizor: Pompiliu Rădulescu) 25 martie (18) • Părinți teribili (autor: Jean Cocteau, regizor: Andreea Vulpe) 27 martie (18) - Sala Atelier • Gilevile din Chingia (autor: Carlo Goldoni, regizor: Dana Dima) 24 martie (19) • Pantomima (regizor: Dan Puric) 25 martie (19).
Teatrul Româno-American - Sala Atelier a Teatrului Național • Orfeu în Infern (autor: Tennessee Williams, regizor: Adrian Pintea, spectacol în limba engleză) 23 martie (19).
Teatrul Odeon - Sala Pod • La Puñală (autor: Molière, regizor: Dragoș Galgoțiu) 24, 25 martie (19) - Sala Majestic • Marele Exil (spectacol de balet, coregrafia: Susan Buirge) 23, 24 martie (19) • Electra, dragostea mea (autor: Gyurkó László, regizor: Gelu Colceagi) 25 martie (19) • Richard al III-lea (autor: William Shakespeare, regizor: Mihai Mănuțiu) 26 martie (19) • Mincinosul (autor: Carlo Goldoni, regizor: Vlad Mugur) 27 martie (19).
Teatrul Mic • Bigamul (autor: Gay Cooney, regizor: Cristian Ioan) 24 martie (18) • Mătrigușă (autor: Nicolló Machiavelli, regizor: Dan Micu) 25 martie (18) • Ptorahul englez (autor: Alan Ayckbourn, regizor: Sanda Manu) 26 martie (18). (B.P.)

● EDITURA OLIMP ●

PREȘEDINTE DIRECTOR GENERAL: VLAD ALEXANDRU GRIGORE
DIRECTOR: DOINA URICARIU
Str. Hagii Maria Moscu, nr. 6, tel. 658.54.18; fax. 311.09.25 Piața Presei Libere 1, tel. 617.60.10/1002, 1606, 2131 Ministerul Culturii, Corp central, et. IV, VI

HAROLD ROBBINS "BETSY"

Betsy este un roman despre risc, despre nevia de a crea mereu ceva nou, într-o junglă a concurenței dintre marile firme de automobile. Numele unei mașini concepute pentru a sparge piața mondială, numele unei femei halucinante se întîlnesc pentru a oferi cititorilor un roman mai viu decît viața, o carte despre toate plăcerile oamenilor ce-și măsoară numai luptînd și iubind puterea minții și a singelui.

DANIEL VIGHI

Grupul primarilor PAC

În data de 19 martie, primarii și viceprimarii Partidului Alianței Civice s-au constituit într-un grup politic menit să impună, după cum se spune în Declarația finală a întrunirii, "ideea necesității promovării unei legislații care să permită o autonomie locală reală". Grupul nou înființat se angajează public prin această Declarație să intervină la toate forurile naționale și internaționale capabile să influențeze urgentarea legiferării pachetului de legi în afara cărora primarii nu pot dispune nici de bani și nici de patrimoniul public. Tonul Declarației lasă impresia unei urgențe aproape desperate cu totul justificată deoarece, dintre partidele componente ale Convenției, PAC-ul are primari în marile orașe ale țării. Această poziție, deloc de invidiat în condițiile actuale din țară, obligă moral această formațiune politică să se angajeze în discuții ferme și dure cu partidul de guvernământ în vederea promovării în Parlament a legilor de care administrația locală are stringentă nevoie. De asemenea, convorbirile cu PDSR vor trebui să încerce să pună capăt la ceea ce, în Declarația primarilor, este calificată ca fiind o politică obstructionistă din partea prefectilor, ale cărei efecte se răsfrâng asupra populației în încercarea vădită de a modifica opțiunea politică a electoratului din marile orașe. La ora actuală, în aceste municipii se petrece o adevărată gherilă administrativă în care prefecturile au rolul unor state majore. Peste tot primarii sînt supuși unor șicane nesfârșite, deciziile Consiliilor municipale sînt blocate în contenciosul administrativ, stopînd investițiile cu capital străin sau acordarea unor spații pentru consulat sau pentru alte instituții de interes public. Primarii sînt amenințați cu justiția. În alte locuri, spre exemplu la Sibiu, prefectul incită populația direct împotriva primarului

pentru a-l obliga să demisioneze. Altundeva, în județul Călărași, vicepreședinta Consiliului Județean, membră PAC, a fost supusă, într-un singur an, la 17 încercări de suspendare din funcție, reușind în cele din urmă să câștige procesul pe care-l angajase împotriva prefectului. Primarul Aradului este calomniat sistematic în presa locală prin denunțuri anonime care îl acuză de ilegalități inventate, cărora prefectul le dă curs sesizînd Parchetul. În comuna Fărcășești din județul Gorj, viceprimarul PAC este amenințat direct și i se cere imperativ demisia. Și exemplele ar putea continua pe foarte multe pagini. Anvergura națională a acestui război menit să descentralizeze fărădelegea și autoritarismul restaurației, pare să aibă două obiective strategice: pe de o parte să demonstreze cu orice preț ineficiența administrațiilor locale controlate de Opziție și, pe de altă parte, să perpetueze prin toate mijloacele centralismul rigid al vechiului regim.

În fața acestei situații care afectează în cele din urmă oricare administrație, indiferent de culoarea politică a primarilor sau a consiliilor locale, s-au înființat Federația Municipiilor din România, cuprinzînd primarii din 50 de orașe, și Asociația președinților consiliilor județene, formată din 41 de membri. De asemenea, s-a încercat realizarea unei asociații încă mai largi care să cuprindă primarii și consilierii de la comune pînă la județe. Această ultimă încercare este blocată de peste un an de Guvern, prin Departamentul Administrației Publice Locale, prin invocarea unor vicii formale la statutul asociației.

Nodul gordian al relațiilor dintre administrațiile locale și Guvern și partidul majoritar rămîne Legea bugetului local, care este, în fapt, o pirghie politică importantă a Puterii, deoarece repartizarea

de la centru a bugetelor se realizează în funcție de opțiunea politică a județelor, iar nu în funcție de gradul participării acestora la formarea bugetului național.

Și, în sfîrșit, după alegerea domnului Victor Săvulescu, primarul municipiului Ploiești, ca președinte al grupului primarilor și viceprimarilor PAC, au fost anunțate două acțiuni imediate. Una dintre ele este organizată prin programul PHARE și asociația "Operațiunea satele românești" în Atelierul Democratiei Locale, la Timișoara, în luna mai.

Cealaltă activitate de formare și perfecționare a primarilor și consilierilor PAC se va întîmpla la Sinaia, în luna iunie a anului în curs, și va avea sprijinul Fundației "Jean Jaurès".

Înainte însă ca toate aceste întruniri să rodească în vreun fel anume, este neapărată nevoie ca Parlamentul să deblocheze pachetul de legi necesare întăririi administrațiilor locale și descentralizării efective a țării, dublate de urgență de oprirea politicii obstructioniste a prefecturilor îndreptată împotriva primarilor. Dacă nu se vor obține asemenea lucruri în cadrul convorbirilor dintre PAC și PDSR, blocajul administrativ se va adînci în dauna populației și, în cele din urmă, a imaginii în afara țării, pentru că încălcările grosolane ale libertăților comunale și orășenești de către puterea actuală intră în conflict direct cu principiile democratice ale Consiliului European.

Din sumarul numărului viitor:

- Interviu săptămîinii - Ana Blandiana
- Legea minorităților naționale
- Agentul dublu: Aldrich Hazen Ames

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

anunță lansarea programului de sprijin al administrațiilor locale

PROLOG

PROLOG își propune să susțină financiar proiectele care vizează îmbunătățirea rezultatelor activității administrațiilor publice locale.

Prioritate se va acorda proiectelor de:

- ❖ pregătire a funcționarilor publici ai comunelor, orașelor și județelor, precum și a aleșilor locali;
- ❖ colaborare și schimb de experiență între administrațiile publice locale din țară și din străinătate;
- ❖ cercetări și studii;
- ❖ editare a unor publicații, periodice sau cărți, texte originale sau traduceri care au ca subiect probleme legate de administrația publică locală.

Proiectele pot avea caracter local, regional sau național.

Prezentarea spre finanțare a proiectului se va face pe un formular standard ce va fi disponibil la sediile Fundației Soros din țară.

Proiectele se primesc pînă la data de 15 a fiecărei luni.

Pentru prima etapă a PROLOG data limită de predare a proiectelor este 15 aprilie 1994.

Informații suplimentare și formulare de participare puteți obține zilnic, de luni pînă joi, între orele 14:00 și 17:00, la sediile Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.

Adresele Fundației Soros:

- ❖ BUCUREȘTI: Calea Victoriei 155, bloc D1, sc. 7, et. 3, tel. (01) 659.74.27, (01) 659.07.20, (01) 659.13.21; fax: (01) 312.27.45;
- ❖ TIMIȘOARA: Piața Victoriei 2, cam. 317, cod poștal 1900; tel./fax: (096) 19.08.04;
- ❖ IAȘI: Bulevardul Copou 19, CP 1356, of. poștal 6; tel.: (098) 14.69.35, 14.72.41, 14.78.04, 14.55.30; fax: (098) 14.71.00;
- ❖ CLUJ: Str. Mărului nr. 5, CP 1084; tel./fax: (095) 19.71.21.

“A trecut Gina Patrichi”

Mi s-a întâmplat de vreo două ori în vara, în primăvara aceasta, în timp ce traversam umbra alburie a copacilor infrunziți de pe Ana Ipătescu - zona restaurantului chinezesc -, să zăresc un ciine imens și, de obicei la câțiva pași în urma lui, silueta subțirică a stăpinei. De fiecare dată mi-am dat seama că e Gina Patrichi după ce o luase pe o străduță laterală și, brusc, realizând că o cunosc, că mă cunoaște, am avut imboldul să o strig: a biruit obșnuitul sentiment de sfială de simplu spectator, dinainte să fi avut șansa să o văd lucrind (cum atît de impropriu se spune despre ceea ce face un mare actor). Nu o recunoscusem mai devreme pentru că de fiecare dată pe acest bulevard (ca și în alte câteva colțuri ale orașului) mai consum încă ce mi-a mai rămas din fascinația tihnitei metropole bucureștene asupra adolescenței provinciale de acum un secol de veac...

Dintr-un asemenea abur am întrezărit, dincolo de chipul unei femei grațioase și interesante, masa dramatică, aproape tragică, pe care o sugerează oricărui spectator care a văzut-o, auzit-o, Gina Patrichi. Masa fiind fenomenul originar al teatrului,

obsesia însăși a artei actorului este să devină (prin trupul, prin fața, prin vocea sa) o mască - inimitabilă, individuală, cu infinite nuanțe. Iar Gina Patrichi face parte din rasa lui Jeanne Moreau - a actrițelor al căror temperament are inteligență. Acum mi se pare de neconceput și abia îmi mai amintesc că, inițial, cînd s-a făcut distribuția *Dimineții pierdute*, mi-o imaginam altfel în rolul Ivonei mele: mai devitalizată, mai defeminizată, mai “neinteresantă”. Și privirea autorului asupra personajelor lui este tot o privire subiectivă - aproape la fel de subiectivă ca a oricăruia dintre cititorii lui: pe *Vica mea*, de pildă, eu din prima clipă am recunoscut-o în Tamara Bucureanu. Mi-a fost dat pe urmă, asistînd în sala de repetiții la felul cum se construia o mare creație, să-mi uit nu nedumeririle inițiale despre Ivona (ele înlîneau și nemulțumiri ale Ginei Patrichi), ci litera propriului meu personaj, completat, îmbogățit, nuanțat. Eu însămi uitînd-o astfel pe cealaltă Ivona: furată de felul misterios în care Gina Patrichi îi descătușea feminitatea, dădă gesturilor o decizie nervoasă, bruscă frîntă, ochilor verzi o scîlțire grea, minerală, de modul cutremurător cum ajungea să-i ridice șoapta la urlet.

Și surprinzătoarele paralelisme pe care le-am descoperit între meseriile noastre: istovitorul balans între logică și intuiție. Imensa concentrare nervoasă pe care i-o gheicam ca să poată auzi ceea ce dinlăuntrul ei i se dictase. Am recunoscut-o atunci cînd am văzut cum reușea să o tulbure un glas nepăsător din culise. Am recunoscut-o în juțuța cu care găsea chiar tonul potrivit, chiar gestul exact. Și imediat după intuiție (sau poate chiar în același timp, cine știe) demersul rațional: gîndirea unei întregi comportări, a unei simple interjecții.

Ceva din toate acestea și multe altele încă erau adunate în mine în timp ce, privind-o cum se îndepărtează, am întrezărit atît de mult să o strig, pînă cînd a fost prea tîrziu. A biruit așlala emoționată a umului-spectator, cel ce vede cum spațiul profan, cotidian, rezervat lui, este pe neașteptate traversat de ființa sacralizată de artă, succes și mass-media. Unul dintre ultimii zei care mai intră în localul unei poște semicentrale, într-o librărie etc., care-și plimbă sub copacii alburii cîinele-prieten. Și în clipa cînd tocmai iese din raza privirii, cel ce l-a zărit, curențat de stupeare, să vrea să spună oricui, neconvins că lui i s-a dat această șansă: “Ați văzut cine a trecut? Nu se poate! N-ați văzut? Era Gina Patrichi...”

1988

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Convorbire cu Gina

Dragă Gina, duminică am stat iar împreună pe locul acela dăruit de Dumnezeu unde ai suferit atîta și ai fost atît de fericită. Eram împreună - tu, familia ta, câțiva dintre colegii tăi și mulți oameni care te iubesc, te stimează și te admiră. Alți colegi erau plecați într-un tur-nu peste ocean și ți-au trimis un fax prin care te asigurau că sufletele lor sînt alături de tine cu prilejul acestei teribile premiere. Ai primit multe flori.

Tu părei tăcută și solemnă, în orice caz foarte austeră, și aveai un aer, nu știu cum, de superioritate. Era limpede că tu știai ceva mult mai bine decît noi și una din experiențele tale de ultimă oră, încă o biruință, era descoperirea unui secret care te făcea să fii în același timp cu noi aici, și cu ceilalți acolo.

Îți ascultam glasul inimitabil. Șoșul tău care vibra la fiecare sunet era nemulțumit de calitatea imprimării. Ascultam muzica ta preferată, familiară, nostimă. Puținul stătea de jur-împrejurul tău în sala arenă. Dacă ai fi deschis ochii tăi fosforescenți l-ai fi electrizat pe loc. Dar pleoapele îți erau închise enigmatic. Era liniște, spectacolul se derula impresionant, slujba religioasă oficiată pe o scenă de teatru era, de asemeni, o premieră.

Simțeam frigul, disperarea și comunicarea de care aveam cu toții atîta nevoie cînd tu, în “*Dimineața pierdută*”, ai dat sensul destinului tragic al unui veac de istorie.

Gina, iartă-mă, locul pentru replicile tale rămîne gol pentru că tu vorbești și scrii acum cu un alt alfabet care nouă ne e, încă, inaccesibil. Tu și Toma Caragiu și Octavian Cotescu și ceilalți, din ce în ce mai mulți în ultima vreme, comunicați acum într-un “limbaj al semnelor”, cum se spune prin cronici, puțin diferit de al nostru. De aceea ne priviți cu un zîmbet condescendent și cu milă pe noi, cei infricoșiți în fața pragului suferinței. Un prag pe care l-ai trecut cu un curaj, cu o demnitate neașteptate.

În Kaos, în locul acela despre care noi credem că înseamnă “dincolo”, dar care este, de fapt, satul copilăriei, Pirandello are o convorbire cu mama lui. Ea îl certă pentru că el suferă pentru moartea ei. El îi răspunde că nu moartea ei îl infricoșează, ci propria lui moarte, pentru că abia atunci ea nu va mai fi chemată, evocată, invocată, abia atunci ea nu va mai fi vie.

Te priveam la Gala UNITER, în ceea ce părea a fi ultimul tău rol - sfidarea lui Don Juan și umorul lui Sganarelle. Și deodată trebuie să le cer iertare și lui John Gielgud și lui George Constantin, dar tu ai spus mai bine decît ei replica lui Prospero, pentru că știai ce spui.

De vineri, Gina, tu joci un rol divin, pentru care orice actor te poate invidia. Tu, actrița cea mai temperamentală, femeia cea mai senzațională, Cleopatra însăși, tu ai fost distribuită de Dumnezeu în rolul lui Ariel. Căci tu, Gina, acum ești chiar Ariel, ești spirit. Un spirit care nu joacă feste, care umblă într-o deplină libertate prin senzațiile, sentimentele și gîndurile noastre. Un spirit care a părăsit locul acela delicat, fragil, căci noi nu-i mai aparținem masca tragică a doamnei solemne, cu pleoapele grele de suferință. Un spirit care și-a regăsit umorul, risul, farmecul, libertatea.

Gina, în piesa pe care o montez acum e un motto, o întrebare: “De ce cad sufletele în beznă?”. Și un fel de răspuns care nu e valabil decît pentru cei foarte puternici, pentru cei dotați cu energie benefică, așa ca tine: “Sufletul poartă, în cădere, înălțarea sa”.

La revedere, Gina!

CĂTALINA BUZOIANU

Urșianu), *Sezonul pescărușilor* (1990, r. N. Oprețescu), *Hanul dintre dealuri* (1988, r. Cristiana Nicolae).

Gina Patrichi a fost eleva Aurei Buzescu.

La debutul pe scena Teatrului dramatic din Galați avea să se confrunte cu naivul romantism revoluționar al Mariei Pleșoianu, din *Nota zero la purtare* (1956, a. Virgil Stoicescu și Octavian Sava), dar și cu dilemele existențiale ale Norei lui Ibsen (1959); apoi cu tribulațiile sentimentale ale Zerbnettei lui Molière (Viceniile lui Scapin, 1960), cu drama Valei, eroina *Poveștii din Irkutsk* (1962, a. Aleksei Arbușov) sau cu metafizica poetică a Annunziatetei din *Umbra lui Evgheni Șvart* (1964). Liviu Ciulei o invită să filmeze, dar și să facă parte din trupa Teatrului Bulandra, unde debutează cu *Jocul de-a vacanța* de Mihail Sebastian (1964). Sub direcția de scenă a lui Ciulei creează personajul Kitty Duval din *Clipe de viață* de William Saroyan (1965). Pentru Mița Baston, în viziunea scenică a lui Lucian Pintilie la *D'ale carnavalului* (1966), convertește sentimentalismul ieștin într-un artificial tragism zgomotos, despășindu-se de atribuțiile ochotăriei, adoptă un ton sac, absent pentru Helen, replica feminină a tinărului furios din *Privește înapoi cu minie* de John Osborne (1967, r. Andrei Blăier).

Împreună cu Andrei Șerban respiră aerul tare al disputelor shakespearane, fiind Portia în *Iuliu Cezar* (1968). Immediat se conformează cameleonismului impus de Egon Ionescu *Victimelor datoriei* (1968, r. Crin Teodorescu), devenind Madeleine. Poposește în lumea vodevilului lui Feydeau *Parcele în ureche* (1969, r. Emil Mandric), ca apoi să contribuie la revelarea paradoxului mazilian propriu *Acestor nebuni fătarnici* (1970, r. Emil Mandric).

Cu un dramatism reținut este Giulia Luciani în *Vicarul de Rolf Hochhuth*, montat de Radu Peniculescu (1972). Încurajată de Sanda Mann își construiește un mare recital în *Aunțul la mica publicitate* (1973, a. Notalia Ginsburg). Participă la jocul de teatru în teatru imaginat de Liviu Ciulei pe marginea piesei lui Paul Foster *Elisabeta I* (1974). Electrizează universul sordid al *Arilului de noapte* (1975, a. Maxim Gorki), unde Liviu Ciulei i-o propusese pe Nastia. Cătălina Buzoianu o solicită pentru *Hedda Gabler* (1975, a. Henrik Ibsen), pe care actrița hotărâște să o umanizeze cu orice preț. Într-o trombă de fantezie, cucerite în chip de reporteră a *Interviului* Esterinei Oproiu (1975). Trăirile patetice ale Tatînnei din *mediul Micilor burghezi* gorkieni, aduși în scenă de Ioan Taub (1978), sînt urmate de evoluția austeră a Juliei din *Judecătoarea în noapte* a lui Antonio Buero Vallejo sugerată de Tudor Mărăscu (1981). Lăbuș Gheorghievna din *Amintirile lui Aleksei Arbușov*, aduse la rampă de Ion Caramitru (1982), îi stimulează pasiunea pentru explorarea sensibilității feminine, iar virtuozitatea, dar și condiția fizică îi sînt aliați în spectacolul *O lume pe scenă* de Miriam Răducanu (1984). O spectaculoasă regenerare sufletească în *Romeo și Julieta în noiembrie* (1984, a. Jan Otcenašek, r. Valeriu Molescu). Spectator la premiera *Hamlet*-ului lui Alexandru Tocilescu (1985), Gina Patrichi prelua rolul Gertrudei pentru turneele triumfale de după '89.

Dimineața pierdută (1986), dramatizarea Cătălinei Buzoianu după romanul Gabrielei Adameșteanu, îl aduce o partitură de amploare, prilejul unui veritabil tur de forță.

Montarea clujeană cu Antonia și Cleopatra de Shakespeare a fost concepută în mod special pentru marea actriță de către Mihail Măniștu.

În seara Galei UNITER, februarie 1994, i se conferă premiul de excelență, ultima tulburătoare apariție pe scenă.

IRINA COROIU

GABRIEL LICEANU

Există încă o imensă sete de cu

— interviu realizat de G

Ancheta revistei "22" despre "Cultura Națională" a dat cuvîntul în primul rînd reprezentanților Ministerului Culturii și directorilor de edituri solicitate să intre sub culoara centralizatoare. Ne-am adresat apoi unor personalități culturale implicate în activitatea editorială. După Ileana Mălănciulescu, poetă și redactor-șef la Editura Litera, interviu de azi este consacrat lui Gabriel Liceanu, filozof și directorul Editurii Humanitas, și ne vom referi în exclusivitate la problemele editoriale.

"Cultura Națională" — apucături vechi în condiții noi

Ce tip de carte se vinde astăzi în România?

Spectrul este complet: de la cartea de cultură pînă la literatura de gang. Și e normal să fie așa. Cartea nu este, desigur, numai o marfă, dar pînă la urmă ea devine o marfă, născută din cerințele unui public extrem de variat: oamenii citesc ca să se instruiască, din plăcerea de a citi, din nevoia de divertisment, ca să-și satisfacă fantasmamele, ca să fugă de ei înșiși. Deci oamenii cumpără cărți pentru unul sau altul din aceste motive, după cum le pot cumpăra nu neapărat pentru a le citi, ci doar pentru a le avea. Dacă vorbim despre cartea care se vinde cel mai bine, se cuvine să distingem între cartea "obiect de consum" și "cartea care rămîne". Sînt edituri care produc cartea doar ca obiect de consum, care vîd în producerea și comercializarea cărții o activitate orientată exclusiv către profit. O asemenea întreprindere ar putea tot atît de bine să fabrice ciorapi, cîrnaț sau săpun, activități foarte onorabile în sine, pentru că toate satisfac o nevoie omenească. Dar chiar și în cazul editurilor care publică Rambo sau Michael Jackson, încă se pune problema unui profesionalism editorial: calitatea traducerii, responsabilitatea față de limba română, aspectul grafic al cărții etc. Dacă vorbim însă de editură ca de o instituție culturală, atunci avem în vedere "cartea care rămîne": cartea care are proprietatea ("darul") de a modifica configurația interioară a cititorului, care nu te lasă așa cum erai înainte de a fi citit-o. Nenorocirea este că nu totdeauna valoarea culturală coincide cu valoarea comercială. O editură care trăiește pe piciorul ei și care vrea totodată să își îndeplinească rolul cultural nu poate să scoată cărți nevandabile, urmîrind doar rațiuni culturale, pentru că la o carte care rămîne în stoc pierderea este de ordinul milioaneilor, și după cîteva isprăvi de felul acesta profitul pe ansamblu este redus la zero și însăși rațiunea de a fi a editurii — promovarea cărții de cultură — dispăre. Editorial este de aceea în permanență hărțuit de imperativul promovării cărților de valoare culturală care sînt totodată vandabile. Dar atunci se iese o altă întrebare: ce se întîmplă cu cartea de cultură lipsită de valoare comercială? Ce se întîmplă cu clasicii literaturii sau cu cartea de debut? Cum îi descoperi și îi promovezi pe viitorii mari scriitori români, de vreme ce, înainte de a deveni cunoscuți, ceruți, vînduți, ei încă nu sînt? Ce se întîmplă cu cartea de poezie?

Și în felul acesta ajungem la subvenția pentru cultură. Nu acest lucru l-a avut în vedere Ministerul Culturii prin proiectul înființării "Culturii Naționale"?

Proiectul "Cultura Națională" — care adună într-o supra-editură de stat toate editurile falimentare ale Ministerului Culturii — este un excelent exemplu pentru ce înseamnă să faci treabă în condiții noi cu apucături vechi, cu sînta mentalitate centralistă: să îți totul în mînă, să-ți măsoari puterea nu prin inteligență, suplete și eficacitate, ci prin numărul de instituții peste care îți întinzi decizia. În primul rînd, editurile de stat sînt desul de rare astăzi în lume, iar acolo unde încă mai există, ele nu sînt scutite de confruntarea cu legea pieței. Ele sînt instituții cu capital de stat, dar asta nu înseamnă că sînt

menite să funcționeze cu pierderi planificate. În al doilea rînd, în orice țară care își respectă cultura există organisme, fundații etc., inclusiv Ministerul Culturii, care subvenționează cartea de cultură greu vandabilă. Dar acest lucru nu se petrece defel sub forma unei edituri-mamut create de către Ministerul Culturii și subvenționată integral de el. De pildă, Ministerul francez al Culturii sub-

venționează o mulțime de cărți valoroase, cu valoare comercială mică. Departamentul Centre National du Livre al Ministerului are în jur de zece comisii (specializate pe filozofie, literatură, artă, istoria științei etc.), alcătuite din specialiști din afara Ministerului, nepălați, care se string de trei ori pe an: în martie, iunie și noiembrie. Fiecare comisie primește anual din partea Ministerului un buget pe care, după ce examinează cererile de subvenții din partea tuturor editurilor, îl repartizează după cum crede de cuviință. Fac parte din comisia "Librairie européenne des idées", alcătuită din 17 specialiști din Franța, Anglia, Belgia, Elveția, Serbia și România, în general profesori universitari, cercetători științifici și directori de edituri. Printre numele sonore: Jean Starobinski, Francis Haskell, Luc Ferry, Hélène Carrère d'Encausse, Pierre Nora, Georges Nivat, Pierre Cherki (directorul Editurii Seuil), François Geze (directorul Editurii La Découverte) și alții. Comisia are un buget de 1,5-2 milioane franci anual, care urmează să acopere parte din cheltuielile unor cărți de valoare cu problematică europeană, incluse în planurile editurilor franceze. Să presupunem că Editura Seuil intenționează să publice traducerea lucrării lui Constantin Noica "Modelul european", carte importantă, dar greu vandabilă, pentru că autorul e necunoscut în Franța. Ea înaintează Comisiei, între două sesiuni, datele tehnice ale lucrării (prețul de cost, numărul de pagini, formatul, tirajul, prețul, costul traducerii). Comisia cere, prin secretariatul ei, referate asupra calității cărții și a calității traducerii și, la prima sesiune, după examinarea temeinică a dosarului, în cazul acceptului, editorul primește o subvenție care merge pînă la 50% din devalul lucrării. Dacă unul dintre membrii Comisiei este implicat în vreun fel în proiectul discutat, el părăsește sala în timpul dezbaterii cererii

sale, pentru a nu influența, fie și prin simpla lui prezență, decizia finală. La sesiunea pe care o avem în curînd — pe 18 martie — vom examina următoarele cereri de subvenție: la Seuil — *L'histoire artistique de l'Europe*, vol. 2 (Moyen Age); la Presses Universitaires de Nancy — *Identité de l'Europe centrale*; la Gallimard — *Histoire de la philosophie juive*; la Seuil — *Die Bauern in der Europäischen Geschichte*. Comisia votează de fiecare dată avînd în vedere calitatea lucrării și înscrierea ei în profilul Comisiei. Ce se obține în felul acesta? 1. Toate editurile de cultură din Franța (toate sînt private) pot beneficia de subvențiile Ministerului Culturii. 2. Cărțile

care urmează să fie subvenționate sînt alese nu de funcționari ai Ministerului sau de un anumit editor, ci de o vastă paletă de oameni de cultură, din mai multe țări (gîditu-vă că un belgian, un sîrb, un englez, un român decid de fapt în privința subvențiilor Ministerului francez al Culturii), care, deși fac parte dintr-o comisie care formal ține de Centre National du Livre, sînt total independenți de instanța care acordă bugetul de subvenție (Ministerul). În aceste condiții, părtinirile sau erorile sînt practic excluse.

În schimb, la noi...

La noi editurile particulare care vor să promoveze cartea de cultură greu vandabilă sînt excluse de la sistemul subvenției. Am publicat recent o carte excepțională, *Freud și psihanaliza în România*, la care autorul, Dr. G. Brătescu, a lucrat vreme de 11 ani. Lipsită de subvenție, cartea a apărut totuși în 5.000 de exemplare, la un preț de 6.000 lei. Rîsul editorului în aceste condiții este enorm, pentru că investiția pe care am făcut-o este de aproximativ 12 milioane, iar recuperarea ei, ținînd seama de preț, e discutabilă. Recent, dl. Mircea Tomuș, secretar de stat la Ministerul Culturii, a afirmat că proiectul "Cultura Națională" poate fi regăsit întocmai în Ungaria, cu "mica" deosebire că acolo subvențiile nu sînt acordate de Minister, ci de o fundație. Deosebirea este esențială: clientelismul tinerilor scriitori și al scriitorilor autohtoni față de Minister sau față de unica editură care e capabilă să-i publice ("Cultura Națională") este în felul acesta exclus. Fundațiile lucrează cu comisii de tipul aceluia pe care v-am descris-o mai înainte, și în aceste condiții favoritismul și clientelismul nu sînt posibile. Editura "Cultura Națională" urmează să lucreze cu "comenzi de stat" (!) — cine, deci, face comanda: Ministerul? —, iar în decizia de înființare se spune în mod explicit că diferența dintre cartea produsă și cartea vîndută (pierderile, cu alte cuvinte) este acoperită de la buget. În felul acesta se reface mecanismul falimentar al tradiționalei întreprinderi socialiste: zbaterea, emulația, responsabilitatea, riscul, într-un cuvînt nervul unei întreprinderi prinse în logica pieței libere este suprimat. De vreme ce leașa curge de la sine, reapar lenocia, chibzul, lipsa implicării pasionate, tot cortegiul acesta de efecte negative ale contractului socialist al muncii, în care pentru inițiativă, inventivitate nu ră-

mîne loc. Dar tocmai de aici este din capul locului că problema este că oamenii au o anumită aberație nu mic din ce se întîmplă, ceștilați, care vrea să reducă perele nu înțelegem nimic meșteșugul "marii păcăleli" intenția celor care bună (susținerea ci care se realizează blos. Autorii acestui personaje debusului nordul, se așternă sud, Fireaș ar fi fost laeece la număr, cre privatizare sau să Editura Univers) se privatizabile într-ur cursul normal al lă gest ar fi concordat forme, privatizare e loc de asta, asistăm bună tradiție cent orice speranță de (Editura Științifică face pașul în afară) modității și le dă s în continuare, cu tu Albatros).

Letargia "Culturii Naționale" — se va sprijini pe munca editurii

S-a vorbit, legat de concurența nelocată.

Evident, de vreme ce agent favorizan practic concurența luarea unui cîlu ("Cultura Națională") efort, ci sînt din ca așa-zicînd făcuți ca stat luată tocmai din fi (45%) al editor soartea tocmai asta turilor particulare, parte de nici o subv proiectele culturale, nedreptatea lucrului tul că Ministerul ce pentru editura lui, țară (șase în Bucur reușim de trei ani d normală în Bucureș

De ce subvenții p de ce subvenții a bene

A fost o vreme: ani) cînd Ministerul dă (dar normală) po culturii române: căr tori sau cercetători jin financiar (să zic renț de statutul edit lară). Din apros le-am publicat în ce Ministerul Culturii. Jorga — Istoria româ G. Brătescu — Miru pocratismul și la Cor din infern. A fost inf a însemnat ceva. A "Societatea civilă" (dedicată promovării mocrăției, a fost e (50%) nu de Minis Autori importanți f Besançon, A. Fienko Julien Benda, E. G

Itură și de valori fundamentale

Abriela Adameșteanu -

ni de aceea acest proiect nu a avut succes. Senzații care au gândit o așteptare în continuare năplă (sau poate, dimpotrivă, că România ar putea să fie o țară în care economia și cultura să fie victorioasă). Oricum, admitând că au făcut proiectul a fost o înțelegere de cultură, felul în care este scanda-proiect seamănă cu niște stele, care, propunându-și temeinic pe drum către editurile Ministerului să fie indemnate să se devină (procură a făcut o cerință cu capital de stat, în momentul viitor. Acesta e cerința și un asemenea proiect pe politica economică (re-) aliniată de Guvern. În la o comasare în cea mai realistă, care unora le ia creativitate și libertate și împiedică pe față să iar altora le flatează coafectivitatea de a-și mîngîia adrețe, lanțurile (Editura

urii Naționale"

orilor particulari

de acest proiect, și despre o

pe ce statul funcționează și de partiner, anulând Bani necesari pentru re- producția la Editura nu sînt rezultatul unui nul locului postulați, sînt dou de stat. De fapt, ei enormul impozit pe pro- fitorilor particulare. Ironia e: letargia Editurii "Cul- ta sprijini pe munca edi- care, ele, nu vor avea enge pentru a-și susține Sestizat toată urîtenia și ? Ce să mai spun de fap- re să i se ofere pe tavă, ele mai mari librării din țară, în vreme ce noi nu e zile să avem o librărie

ate beneficia o editură și leiat Humanitas?

cred că în urmă cu doi Culturi practica o timi- litică de subvenționare a și valoroase scrise de su- emăni primeau un spri- un costul hirtiei), indife- rii (de stat sau particu- pe 30% titluri pe care i patru ani de existență, se-a acordat subvenții la flor în chipuri și icioane, la stul grec în medicină: Hi- stantini Cesianu - Salvat in, desigur, dar, oricum, timentri, întreaga serie 17 apariții, pînă acum), valorilor clasice ale de- ubvenționată în parte r, ci de Fundația Soros, ranței (Tocqueville, A. ikraut, Françoise Thom, lion) au fost subvențio-

nați (tot parțial) de Serviciile Culturale Fran- cese, un impozant volum al lui Baltazar Gra- cian, în traducerea lui Sorin Mărculescu, a primit o subvenție din partea Ambasadei Spaniei, iar un volum de studii iconologice (cu sute de reproduceri alb-negru și color) al lui Victor Ieronim Stoichită, profesor de isto- ria artei la Universitatea din Fribourg (Elve- ția), beneficiază de sprijinul financiar al unei fundații elvețiene. Ponderele subvențiilor în cazul Editurii Humanitas (o editură emina- mente culturală) nu depășește 10% din titlu- rile publicate.

Inflația - cea mai mare dificultate a editorilor români

Care este cea mai mare dificultate cu care vă confrunțați?

Producerea și difuzarea cărții în condițiile inflației. Investiția într-o carte se face în preajma tipării (hîrtia și manopera tipogra- fică), iar banii investiți se recuperează (în ca- zul în care tirajul se epuizează) între trei și șase luni, pe măsura vînzării cărții. La o in- flăție de peste 300% pe an, suma recuperată este diminuată față de cea investită. Un preț în care s-ar calcula inflația medie pe șase luni ar părea, cel puțin în primele două luni, neobștuit de mare, așa cum prețul calculat la apariție devine ridicol de mic după pa- truzecini luni. Și totuși, pentru a face cartea vandabilă, noi lucrăm cu prețul calculat la apariție (care, deci, nu ține cont de inflație), urmînd ca așa-zisul profit să asigure recupe- rarea sumei investite. Însă în asemenea con- diții nu te poți dezvolta. Lucrul se vede lim- pede dacă se compară rezultatele anului 1993 cu ale anului precedent. Atît în 1992 cît și în 1993 am publicat 86 de titluri. Capita- lul societății în 1992 era de 30 milioane lei. Pentru a-l regăsi nediminuat în 1993, el tre- buie, ținîndu-se cont de rata inflației în acest an, să sporească la 100 milio- ne. Cens ce se va și întimpla, prin integrarea în capital a pro- fitului pe anul 1993: 70 milio- ne (după perceperea impozitu- lui de 45% pe profit). Am reu- șit, deci, să reproducem ciclul din anul precedent (tot 86 de titluri) și să păstrăm intact ca- pitalul în valoare absolută (100 milioane este echivalentul a 30 milioane la actuala rată a in- flăției).

Sînteți mulțumit cu acest re- zultat?

Sînt mulțumit în măsura în care decapitalizarea întreprin- derilor este fenomenul cel mai grav care se petrece astăzi în economia românească. Nu e pu- țin lucru să-ți păstrezi capitalul într-un context de inflație galo- pantă. Pe de altă parte, sînt mulțumit de creșterea constantă a numă- rului de titluri de la un an la altul, precum și a numărului de pagini editate. În 1990 am pu- blicat 29 de titluri și 8.290 pagini standard de manuscris, în 1991 58 de titluri și 17.000 pagini, în 1992 86 de titluri și 18.400 pagini, iar în 1993 86 de titluri și 20.800 pagini. În schimb, tirajele au scăzut: de la 2.170.000 de exemplare în 1990, la 850.000 în 1993. Deci în timp ce titlurile au trecut cam de 3 ori, tirajele au scăzut tot de aproape 3 ori. De re- gulă, sînt considerate "mici" tirajele de 5.000 exemplare, iar "mari" cele de 15.000 exem- plare. Cele mai mici tiraje coboară însă pînă la 3.000-3.500 exemplare, iar cele mai mari (în cazuri mai rare, e drept) urcă pînă la 40.000 exemplare (321 vortse memorabile ale

lui Petre Țuța sau Tratatul de istorie a religiilor al lui Mircea Eliade). Tirajul mediu pe an al cărții Humanitas este de 10.000 exemplare.

Cum vă explicați această scădere a tirajelor?

Prin creșterea enormă a ofertei de carte în tot acest rîstimp și totodată prin scăderea constantă a puterii de cumpărare a oamenilor.

Pe ce loc vă situați în peisajul editorial romă- nesc cu aceste cifre?

Nu cunosc datele celorlalte edituri (am în vedere cele aproape 50 de edituri care publi- că mai mult de 10 titluri pe an), însă bănu- iesc că, dacă avem în vedere deopotrivă tira- jele și gradul de dificultate editorială al căr- ților tipărite, ocupăm unul din primele lo- curi, dacă nu chiar primul. Pentru că nu e același lucru să publici Sandra Brown sau Vocabularul psihanalizei, un roman sau un tratat de istoria filosofiei. Traducerea, redac- tarea și culegerea unei cărți de aproape o mie de pagini, care presupune accesul la mai multe limbi și la vaste domenii ale culturii, presupune îndeobște doi-trei ani de muncă. Cărțile noastre sînt, în majoritatea lor, cărți dificile sub aspect editorial.

Ce proiecte editoriale aveți pentru 1994?

Am angajat două dicționare impozante, care vor fi produse editurii pînă la sfîrșitul anului. Dicționarul operelor literare românești, sub coordonarea profesorului Paul Cornea, și Dicționarul operelor filosofice românești, sub coordonarea profesorului Ion Ianoși. Am "comandat" aceste lucrări, constatînd cît de să- racii sîntem în lucrări de consistență și în instru- mente de lucru.

Aparițiile cele mai importante în ordinea lor probabil vor fi: Vocabularul psihanalizei al lui Laplanche și Pontalis, monumentală lucrare a istoricului german Hillgruber - Hitler, regele Carol și generalul Antonescu, Hannah Arendt - Originele totalitarismului, Etienne Gilson - Filosofia Evului Mediu, Ju- lius Evola - Metafizica secolului, Fichte - Doc-

trina stînjei, Schelling - Sistemul idealismului transcendent, Nietzsche - Zarathustra (în traducerea lui Ștefan Augustin Doinaș), Amurgul idoloilor și Genealogia moralei, Solo- viov - Îndreptățirea binelui, Mircea Cărtă- rescu - Trăvești, ultimele două volume ale lucrării lui Alexis de Tocqueville - Despre de- mocratie în America, Correspondența lui Cioran cu prietenii din țară, Gracian - Cărțile omu- lui desăvîrșit, Jeanne Hersch - Istoria filoso- fiei, Imre Toth - Falimpset, Sf. Augustin - De Magistro și Toma din Aquino - tot un De Magistro, Elisabeth Rudinesco - Istoria psi- hanalizei. Și, desigur, vom continua seriile de mari autori români litterbelici asupra cărora avem exclusivitate - Eliade, Cioran, Noica, Ionesco, Blaga.

Cum funcționează sistemul dvs. de difuzare?

În clipa de față avem 11 librării Humanitas în cele mai mari orașe din țară, dar prin ele nu difuzăm decît jumătate din producția noastră de carte. Ceaaltă jumătate ne e pre- luată de către difuzorii particulari: mulți nu sînt clienți constanți și fideli.

De ce nu colaborați și cu rețeaua de stat "Ar- cadia" ori cu alte librării de stat?

Pentru că sînt rîu-platnici, vind cărțile și țu dau banii după luni de zile. Colaborarea cu aceste librării e o metodă sigură de a da faliment. Văduviți sînt în primul rînd citito- rii din localitățile în care nu avem librării și în care nu ajung nici difuzorii particulari. Încercăm să suplînim asta cu "Cartea prin poștă", realizată prin mijloace interne, care presupune o muncă imensă, foarte nerentabilă, dar cu mare valoare "sentimentală" pentru noi.

Cîți angajați aveți? Deși salariile sînt scunde, puteți să-mi dați o idee despre cum sînt plătiți?

Circa 60 de salariați. Asta înseamnă o regie destul de mare, ceea ce se simte, din păcate, în prețul cărților mai mult decît în cazul editurilor mici. Salariul unui redactor la Humanitas este între 200.000 și 250.000 lei (brut, impozabil). Mi se pare mult în rapo- rt cu nesiguranța generală a locului de muncă și în raport cu salariul mediu al unui specialist în domeniul editorial. Mi se pare puțin în raport cu calificarea, cu munca de minute și cu scumpetea vieții. Cele 86 de ti- tluri de anul trecut le-am lucrat cu șapte redactori angajați în editură și cu doi în cola- borare externă.

Cum vă plătiți autorii și traducătorii?

Traducătorii îi plătim pe coala editorială (o coală = 20 pagini dactilografate: între 23 dolari și 30 dolari coala, echivalați în lei la cursul oficial din momentul plății), în funcție de dificultatea limbii (greaca și latina au tarife mai ridicate decît limbile moderne) și de cali- tatea traducerii (sau fama traducătorului). În cazul autorilor folosim sistemul occiden- tal: între 6% și 9% din valoarea ediției, în funcție de vînzări. De pildă, ediția a doua din cartea mea, Tragicul. Cartea a apărut în 12.000 de exemplare, la un preț de 1.800 lei exemplar. Deci valoarea ediției este de 21.600.000 lei. Procentul negociat și stabilit cu autorul a fost de 6,5% din valoarea ediției, plătit în tranșe, în funcție de vînzările lu- nare. Așadar, în cazul în care tirajul se epui- zează, autorului îi revine suma (impozabilă, desigur) de 1.404.000 (6,5% din 21.600.000). Un tiraj, în cazul în care cartea se vinde bine, se epuizează între trei și șase luni. Mai tre- buie menționat că la predarea în producție a lucrării, autorul primește un avans care va- riază între 25% și 30%. În orice caz, autorul este plătit în funcție de numărul de exempla- re vindute.

Ce public aveți?

O spun fără ezitare: un public extraordi- nar, de o fidelitate impresionantă, căruia îi sîntem infiniți de recunoscători, pentru că datorită lui existăm. Sigur că, dat fiind tipul de carte pe care-l producem, nu e vorba de publicul larg, ci de un public selecționat, relativ restrîns. Și totuși, fără să fi apelat pînă acum la nici o formă de publicitate de anver- gură - și poate că am făcut rîu, pentru că, potențial, cititorii noștri s-ar putea să fie mai mulți -, am vîndut în cîteva luni cărți dificile în tiraje care la standardele editurilor occi- dentale pare enorm: de exemplu Cartea de- spre Dao și Putere (într-o ediție supererodită) - în 18.000 de exemplare; sau Yoga, Nemuri- re și libertate de Mircea Eliade - în 20.000 de exemplare. Asta înseamnă că există încă o imensă sete de cultură, de valori fundamen- tale - și acesta e exclusiv meritul publicului nostru. Încercăm să nu-l dezamăgim, iar încrederea și fidelitatea lui sînt pentru noi un mare suport moral, unicul de altfel.

Fotografia de Gina Marin

PHILIPPE SÉGUIN

Construcția europeană – încotro? IV

În fapt, teza aceasta este reluarea unei vechi scheme a evoluției instituțiilor comunitare, după care Comisia ar fi schița Guvernului Uniunii; Parlamentul european, socotit ca reprezentând pe "cetățenii europeni", și-ar aruga în mod progresiv prerogativele Camerei deputaților; iar Consiliul de miniștri, socotit ca reprezentând statele europene, ar avea vocația de a se transforma într-un Senat al naționalităților. Este o schemă ce mi se pare inadecvată și periculoasă, întrucât legitimitatea democratică presupune, cum am spus adineauri, condiția unei întregi comunii: de istorie, de valori și de identitate. Or, acestea nu pot fi garantate decât la nivel național. Puși în fața unui Parlament european – fie și consolidat juridic, dar în mod fatal lipsit de o autentică legitimitate –, riscăm a vedea reconfirmându-se tendințele tehnocratice. Iată de ce trebuie promovată o arhitectură cu totul diferită.

Trebuie mai întâi stabilită o prezență a Consiliilor, cu alte cuvinte a unei autorități politice asupra Comisiei. Aceasta presupune suprimarea monopolului propunerilor de care Comisia beneficiază azi; presupune de asemenea o cu totul altă periodicitate a sesiunilor; încă o reuniune trimestrială a Consiliului de Stat (șefi de state și de guverne), fără a exclude posibilitatea de a se ajunge într-o zi la o reuniune lunară. Puterea legislativă și de control să vedea o împărțită în două instanțe. Actualei Adunări de la Strasbourg i-ar reveni rolul unui Senat, ale cărui competențe ar fi, pe de o parte, să vegheze, în paralel cu statele, la respectul principiului subsidiarității, iar pe de altă parte să ratifice propunerile și hotărârile Parlamentelor naționale. Propun să se atribuie într-adevăr responsabilități Parlamentelor naționale. Să fie bine înțelese: nici vorbă să repunem în discuție principiul unei legislații europene, dar ea să fie elaborată în mod colectiv și solidar de către organismele de reprezentare națională în numele popoarelor respective și în spiritul

unei cetățenii suplimentare. Puterea de control va fi cu atât mai bine asigurată de singurele instanțe aflate într-un contact autentic cu cetățenii pe care au misiunea să-i reprezinte.

2. Organizarea Marii Europe

Propunerile de reformă în cadrul instituțiilor comunitare nu ne vor împiedica să punem bazele unei organizări de ansamblu a continentului, care va materializa reunificarea lui.

Sînt numeroase rațiunile care pledează în favoarea unei atare organizații.

Cine nu observă că unele țări din Europa centrală și răsăriteană se arată leștite de o îndepărtare definitivă de orbita europeană? Unele apleacă o ureche complexată la strigătele de alarmă ale unor comuniști mai mult sau mai puțin pocăiți care întrețin periculoase nostalgii. Altele, dimpotrivă, se aruncă în experimente inspirate de un liberalism extrem. Iar altele, în fine, inventă formule de guvernare ce amintesc multe elemente de autentic fascism.

Apoi, mai există o realitate care sare în ochi: continentul european este cel mai puțin organizat din toate. Există atâtea organizații care se împletesc, se contrazic, se încurcă unele într-altele încît ajung la anarhie și la neputință. Mai mult, aceste felurite organizații implică prea deseori participări din exterior, ca și cum Europa (spre deosebire de America) ar fi incapabilă să-și gestioneze singură problemele. Dintr-o dată te simți ca pierdut într-un hățăș nemaipomenit de structuri care te zăpăcesc: Consiliul Europei, Conferința asupra securității și cooperării în Europa (CSCE), Comunitatea economică europeană, apoi Uniunea europeană, apoi NATO și Uniunea Europei occidentale, Asociația europeană a liberului schimb (AELS), Spațiul economic european și cîte altele, cărora li se adaugă nenumerate proiecte de federații și confederații. Ceea ce face ca însuși dl. Boutros Boutros-Ghali (secretar general al ONU) să sublinieze că nu există nici o organizație regională europeană capabilă "să reprezinte întreg continentul și numai continentul, o carență cu atât mai neliniștoare cu cît exact în Europa se află în acest sfîrșit de secol focarele de conflicte cele mai îngrijorătoare!"

De fapt, toți cei care, în mod legitim, s-au arătat indignați de neputința dovedită de Comunități în criza ex-Iugoslaviei au subapreciat acest factor hotărîtor al absenței unei organizări comune și legitime de securitate la scara continentului european. Ciudată lipsă: căci existența unei organizații a statelor americane sau o organizație a unității africane se datorează tocmai autorizării și chiar indemnului Chartei ONU, care, prin articolul său 52, încurajează crearea unor organisme regionale de securitate. Cît timp sã mai repetăm că a sosit momentul ca Europa să pună capăt unei neputințe și unei ireponsabilități care durează de prea multă vreme și să creeze o organizație care să cuprindă un adevărat Consiliu de securitate european?

Este cert că, în mod necesar, se vor pune două probleme: a Statelor Unite ale Americii și a Rusiei, probleme indisolubil legate. Anumite state din Europa centrală au dorit să adere la NATO de teama unui nou imperialism rusesc, dar și pentru că nu există o altă alternativă. Menținerea NATO în forma sa actuală devine cu atât mai anacronică cu cît distribuția cîrților pe eșichierul politic este alta acum în Europa, dar și în Statele Unite, acestea nemaifiind dispuse ca, în toate împrejurările, să garanteze pacea pe continentul european. Voința lor de afirmare ca unic jandarm al lumii nu mai e compatibilă cu prioritățile pe care administrația Clinton o acordă coeziunii societății americane. Pe de altă parte, este cel puțin paradoxal ca statele europene care proacă 80% din efectivele convenționale ale Alianței Nord-Atlantice să fie ținute la o parte de principalele posturi de comandă militară (inclusiv comandamentul suprem). Cu cît mai tuta se va afirma necesitatea de a se depăși blocajul actual, cu atât mai repede Europa (alături de aliații ei firești, SUA) va găsi mijloacele de asigurare a unei solidarități politice și militare echilibrată.

În ce privește Rusia, dimensiunile ei continentale, crizele pe care le străbate și o zdruncină nu trebuie să constituie pretexte pentru a o îndepărta, ci dimpotrivă. Nu va exista nici stabilitate, nici democratizare autentică a Europei fără Rusia, fără greutatea ei demografică, economică și politică. Departe de a slăbi ideea europeană în plină renaștere, prezenta Rusiei, a Ucrainei sau a Republicii Belarus va reprezenta o garanție pentru voința europenilor de a-și stăpîni destinul.

Alcătuirea unei organizații de securitate la scara continentului se impune și pentru că avem de-a face astăzi cu o nouă concepție despre securitate, ce depășește aspectele militare, incluzînd riscurile ecologice (mai ales securitatea complexelor nucleare care interesează ansamblul țărilor din Europa).

Organizația Marii Europe ar trebui să asume coordonarea forțelor și gîndirea strategică, supravegherea și prevenirea conflictelor, reglementarea comerțului de arme, securitatea instalațiilor nucleare civile. Totul ar trebui pus sub autoritatea Consiliului de securitate european, din care ar putea face parte ca membri permanenți patru sau cinci mari puteri europene și, prin rotație, și alți membri.

Securitatea continentului ar fi în final întemeiată pe o eficiență articulare a celor trei organisme: Uniunea europeană, Uniunea Europei occidentale și Organizația Marii Europe; practic, Consiliul de securitate ar dispune de forțe de intervenție rapidă al căror nucleu ar putea fi format, la nivel aeroterestru, de așa-numitul Eurocorp, iar la nivelul naval de o flotă combinată în Mediterana occidentală, prefigurată azi de misiunea "Sharp Guard", dirijată de Uniunea Europei occidentale în Adriatică pentru a supraveghea și controla embargoul împotriva fostei Iugoslavii.

Traducere de COLETTE GHIMPETEANU

PREȚUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICĂ, INDEPENDENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREȚULUI REVISTELI.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPARA DIN STOC:

Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 44.
Anii 1991, 1992, 1993.
Exemplarele vechi sînt comercializate la preț actual al revistei.

Revista "22" oferă ABONAMENTE CU REDUCERE pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII STUDENȚI, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

Costul abonamentelor trimestriale cu reducere este:

1.100 lei cu ridicare de la redacție, cu expediere prin poștă.
1.500 lei cu expediere prin poștă.

Costul abonamentelor trimestriale integrale este:

1.800 lei cu ridicare de la redacție.
2.200 lei cu expediere prin poștă.

Abonamentele făcute la redacția "22" sînt mai ieftine decît cele prin RODIPET.

Cei interesați sînt rugați să trimită adeverințe corespunzătoare (talon de pensie, adeverințe de la școala etc.) pe adresa: Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție. Adeverințele sînt valabile un an de zile.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de INSTITUTUL PENTRU DEMOCRATIE ÎN EUROPA DE EST și ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS.

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat postal suma corespunzătoare tipului de abonament dorit pe adresa: Revista "22", cont 45103532 BCR, Ulișta sector 1, Str. Londra nr. 10, București.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4120253230, pentru mărci în contul 4120253231, pentru franci francezi în contul 4120253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.
Costul abonamentelor pentru cititori din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
- zona europeană:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
- alte continente:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

ADRIAN NICULESCU

In timp ce unii caută improbabile urme ale lui Cuza prin sediul GDS,

La Paris, hotelul "Principatelor Unite" în pericol!

Puțini francezi - și și mai puțini români, inclusiv printre cei din exilul vechi - știu de existența la Paris, a unui "Grand Hôtel des Principautés Unies". Cu atât mai de mirare ne apare această neștiință cu cât hotelul în cauză nu datează "de azi-de ieri", ci are peste o sută de ani de existență, și nu se află situat nici prin cine știe ce margine a orașului, ci chiar în plin centrul capitalei franceze, pe una dintre străzile sale cele mai prestigioase, din zona faimosului Cartier Latin. Mai precis, el se găsește la numerele 42-44 de pe rue de Vaugirard, exact vis-à-vis de Palatul Luxembourg.

Pentru ca astăzi, într-o țară străină, fie ea și Franța, aflat de apropiată nouă, "ceva" să poarte numele de "Principatele Unite" trebuie numădat ca acel "ceva" să fi fost un martor al istoriei. Cum se putea explica un astfel de nume? În definitiv, "Principatele Unite" n-a fost decât un nume efemer și de circumstanță, găsit de Conferința de la Paris, introdus prin Convenția din 7/19 august 1858, pentru a desemna Muntenia și Moldova ce urmau a se reuni. Într-adevăr, el a fost ales "neutr", spre a menaja susceptibilitatea unora dintre Marile Puteri (în principal Turcia și Austria), refractare la mult mai revoluționarii termenii de "România". În plus, acesta a rămas ca nume oficial al noului stat doar câțiva ani: formalmente, pe plan extern, din 1866 până la noua Constituție a lui Carol I din 1866, care a acreditat definitiv numele de "România"; de fapt, pe plan intern, numai până în 24 ianuarie 1862, când Cuza, odată emul, în decembrie, asentiamentul Porții, a deschis primul Parlament unificat și a proclamat definitiv unirea a Principatelor sub noua lor titulatură de "România".

Cum a putut, deci, un astfel de nume să se impună într-un răstimp atât de scurt, de cel mult șapte ani? Două erau posibilele răspunsuri: ori hotelul data tocmai din perioada Unirii, ori numele său era încă o dovadă, una în plus, a popularității de care se bucura, în Franța, Cauza românilor. Sau, poate, și una și alta!

Așadar, într-o seară, pe la începutul lunii noiembrie, mai mult hazardul și o idee de moment mă împing spre hotelul din rue de Vaugirard...

"Casa" românilor din Paris

Fără a fi luxos, hotelul este cochet și bine întreținut, mă și mir văzând că are numai două etaje. Camere confortabile, prețuri acceptabile, nici mici, nici foarte exagerate, de la vreo 300 la 450 de franci, în funcție de cameră. Clienții - fețe agreabile, civilizate, mai degrabă tineri (dar nu numai), japoanezi, scandinavii, italieni... Oamenii "bine"... Știam, pe de altă parte, că hotelul este frecventat mult și de senatori pentru că este cel mai aproape de sediul lor, fiind practic vis-à-vis de Palatul Luxembourg.

Pășește înăuntru și intru-n vorbă cu omul de la recepție. Primul lucru, îi spun că sînt român (culmea, nu părușe prea surprins, avea chiar aerul de a-mi spune că românii erau bine veniți acolo, într-un fel chiar la ei acasă, aveam să-nțeleg imediat de ce!) și că nu mă aflam în acel loc tocmai din întâmplare. Mă atrăsese numele. Îi întreb care era originea. Răspunsul depășește așteptările mele și dintr-o dată mi se limpezește tot tabloul.

Hotelul a fost înființat la sfîrșitul secolului al XIX-lea, pe la 1890, într-un imobil mai vechi. Cum se explica atunci numele? Hotelul a luat numele de "Principatele Unite" deoarece clădirea în care s-a instalat era deja cunoscută drept "casa" românilor din Paris! Era, cu alte cuvinte, ceea ce francezii numesc un "lieu dit" - un loc știut sub un anumit nume. Într-adevăr, în franceză, cuvîntul "hôtel" are un dublu sens: cel tradițional, dar și acela, mai general, de "casă mare, elegantă, de oraș" (v. "hôtel particulier"). Judecînd după stil, un imobil simplu, dar solid, gen pre-Hausmann, adică cele după care s-a inspirat baronul Haussmann, cu 4-5 etaje (v. fotografia alăturată), tipic pentru centrul istoric al Parisului, trebuie să fi fost vorba despre un fel de cămin sau poate de un mai vechi "hotel" în accepțiunea curentă, frecventat de români. Considerînd apropierea de Sorbona, de "College de France" (unde profesau cîțiva mari prieteni ai românilor: Jules Michelet, Edgar Quinet, Adam Mickiewicz) și de Cartierul Latin, e lesne de înmaginat că trebuie să fi fost vorba despre un edificiu potrivit pentru studenți, ceea ce au fost mai toți corifeii mișcării noastre naționale, cînd au trecut prin Paris.

Cine erau acești români? Evident, pașoptiști, exilați liberali, unioniști, masoni, luptători, cum le spune și numele, pentru "Principatele Unite", "lobby"-știi din perioada ante-1848-post-1859, epoca, probabil, cea mai exaltantă și mai europeană din toată istoria noastră! Alina trebuie să fi fost de vie, pesemne, impresia lăsată de ei, atât de împărțite de localnici idealurile lor încît, treizeci sau patruzeci de ani mai târziu, memoria nescrisă a Parisului mai păstra încă amintirea locului lor de înființare din capitala Franței. Treizeci sau patruzeci de ani mai târziu, un întreprinzător francez care înființa un hotel în acel edificiu, în loc să-l cheme "Astoria" sau "Excelsior", s-a simțit obligat să-l boteze după numele cu care era cunoscut în zonă clădirea: "Hôtel des Principautés Unies".

Trebuie să-i fim recunoscători acestui întreprinzător care, din proprie inițiativă, nesilit și neștiut de nimeni, și, mai ales, fără nici un fel de legătură cu România, ci doar din dorința de a onora o tradiție a locului, a dat hotelului său numele de "Principatele Unite". Trasînd parca un arc imaginare peste timp, care merge de dinainte de 1848 pînă în zilele noastre, el a scris astfel, desigur, fără să vrea, să țină trează încă o sută de ani, la Paris, în conștiința mai multor generații, actualitatea celei mai glorioase pagini din istoria românilor, un trecut care, astfel, acolo, ar fi fost, mai devreme sau mai târziu, sortit uitării.

În sfîrșit, ca un corolar la toate acestea, sînt îndrumat, în hol, către un text înrîmat. Mare îmi este emoția cînd, spre surpriza mea, descopăr conținutul acestuia: un veritabil mic rezumat al istoriei Unirii

Principatelor și al nașterii României moderne! Cu toate imperfecțiunile sale, găsesc inițiativa dincolo de orice așteptare. Am mai văzut hoteluri "intitulate" unor țări sau popoare, dar niciuna n-am văzut istoria acolora într-o cadru! Tin să reamintesc că hotelul n-are de-a face cu absolut nici un fel de instituție românească și că ideea textului (probabil datînd de la începuturile hotelului și recopiat, verosimil, de "Regatul României") se datorează în exclusivitate conducerii sale franceze! Cer o copie și, pentru a fi mai clar, o reproducem alăturat.

Își dă oare cineva seama, dintre oficialii noștri obsedați de "imaginea României în lume", cît de mult pretuiește pentru țară afirmarea adevăraților Români la fața opiniei publice internaționale, această propagandă absolut genuină, dezinteresată și desăvîrșită gratuită (mai ales într-un loc frecventat de senatori!) de la Paris? Nu valerează ea înființat mai mult decât, de exemplu, cele 21 de pagini sfîrșitoare (și adesea contraproductive prin stupiditate, uneori și prin nenăvîrși) publicate în primul număr, din ianuarie, din "Paris-Match", cu bani grai?

Iată însă și o veste proastă: începînd cu data de 23 decembrie 1993, deci după peste un secol de existență nelîntrepută, acest hotel istoric și-a închis pentru totdeauna porțile. Nu știm cum se justifică acest fapt, clădirea pare robustă și-n stare bună, hotelul este întreținut excelent, clienții sînt. Personalul a fost concediat, iar clădirea a fost vîndută. Toate încercările noastre repetate, pe lîngă direcția, de a afla cine este noul proprietar au eșuat.

Pentru noi, aceasta înseamnă că, indiferent de ce destinație ar primi clădirea, se va șterge iremediabil de pe harta Parisului denumirea de "Hôtel

des Principautés Unies", deci, implicit, amintirea Casei Românilor, nesperat perpetuată, așa cum am văzut, timp de peste 150 de ani. Mai există însă și o a doua variantă, cu mult mai îngrijorătoare - aceea a unei demolări!

"Grand Hôtel des Principautés Unies"/"Casa Românilor" aparține nemijlocit și în cel mai înalt grad patrimoniului istoric și cultural al României. Intervenția este cu atât mai stringentă cu cît a fost pînă acum ignorată. În primul rînd trebuie salvat, dacă va fi cazul, de la demolare. Se impune ca Guvernul de la București să ia măsuri urgente. Decît să caute să dizloce GDS-ul și revista "22" sub pretextul căutării unor improbabile urme ale lui Cuza-Vodă în sediul din Calea Victoriei 120, unui domni ar face mai bine să se ocupe de protejarea și punerea în valoare a "Hotelului Principatelor Unite" de la Paris!

Personal, încă din 8 noiembrie, l-am alertat pe dl. Dan Hăuică, ambasadorul României la UNESCO. Am vorbit, de asemenea, pentru a-i sensibiliza, cu cît mai mulți români din Paris, printre care și dependenți direcți ai unor dintre pașoptiști. În luna decembrie, senatorii Al. Paleologu și A. Popescu-Necșești, în Senat, și deputatul Crin Antonescu, la Camera, au ridicat problema în cadrul unei interpelări adresate atît Ministerului Culturii, cît și Ministerului Afacerilor Externe. În sfîrșit, indirect, am încercat să-l contactez și eu pe dl. Marin Sorescu, ministrul Culturii. N-am primit, din păcate, pînă azi, nici un răspuns.

Ce-i de făcut?

Trebuie împiedicată cu orice preț o hotărîre de dărîmare! În eventualitatea unei astfel de intenții, statul român s-ar putea oferi pentru a răscumpăra clădirea de la actualii proprietari și a o salva în acest fel de la pierdere. Precizăm că, de se va ajunge la atare soluție, banii cheltuiți s-ar putea, apoi, rapid amortiza în condițiile unui hotel cu "vaid", ca acesta. Dacă însă răscumpărarea, cum este probabil, nu va fi cu putință (lipsea, la București, a banilor sau lipsa de voință a noilor proprietari de a-și instrăina bunul, la numai scurt timp de la achiziționare), atunci nu rămîne de făcut decît o intervenție de la guvern la guvern, adică de la Ministerul Culturii al României la Ministerul Culturii al Franței. Mai precis, dl. Marin Sorescu ar trebui să intervină direct pe lîngă omologul său francez, dl. Jacques Toubon, pentru că numai acesta ar putea să blocheze o eventuală acțiune de demolare, sub cuvînt că este vorba despre un patrimoniu istoric și nu despre o casă oarecare.

În sfîrșit, ultimul recurs l-ar constitui mobilizarea opiniei publice. Șansa a făcut să descopăr existența unei mici asociații, deja constituită, pentru salvarea ariei în care este situat hotelul nostru. Ea s-a format tocmai pentru împiedicarea demolării unei case (semn că perioada există!) așezate la nr. 7 de pe o stradă aferentă, rue Ferou, colț cu hotelul. Sediul acestei asociații este la 9, rue Ferou, iar animatorul său se numește dl. Buclet. Am luat contact personal cu dînsul și ne-a promis tot sprijinul. Peste casa cu pricina stă întins un cerșaf cu inscripția "Non à la démolition du 7, rue Ferou!", s-au distribuit manifeste, s-au lipit afișe... Să nu ajungem și noi în această situație, dar dacă da, știm ce-i de făcut! Nu sîntem singuri. Vom fi ajutați!

NOM DONNE DE 1856 A 1878 A LA MOLDAVIE ET A LA VALACHIE REUNIES SOUS UN MEME PRINCE, ET QUI EN 1861, ONT FORME LE ROYAUME DE ROUMANIE.

LA CONVENTION SIGNÉE LE 7 AOÛT 1858 A LA SUITE DE LA CONFERENCE DES REPRESENTANTS DES 7 POUVOIRS REUNIS A PARIS EN MAI 1858 ETABLISSE LE NOUVEAU STATUT POLITIQUE, SOCIAL ET ADMINISTRATIF DES PRINCIPAUTÉS. LES DEUX PAYS PORTERAIENT DÉSORMAIS LE NOM DE PRINCIPAUTÉS UNIES DE TRANSYLVANIE, LA MOLDAVIE ET LA VALACHIE, CHAQUE PRINCIPAUTÉ DEVAIT A VOIR SON PRINCE REGNANT, SON GOUVERNEMENT ET SA PROPRE ASSEMBLÉE LEGISLATIVE.

A LA SUITE D'UNE NOUVELLE GUERRE RUSSO-TURQUE (1877-1878). DANS LAQUELLE LES ROUMAINS COMBATTIRENT A CÔTÉ DES RUSSES, LE CONGRÈS DE BERLIN EN 1878 RECONNUT A LA ROUMANIE L'INDEPENDANCE ET LES DROITS DE CELLE CI SUR LA DOBROGEA.

Exilul —

Andrei Cornea: Am numit această înfățișare "Exilul și împărăția". Încep prin să-l întreb pe oaspeții noștri dacă se simt în exil arolo unde trăiesc sau dacă se simt în exil aici. Și unde este, atunci, împărăția.

Matei Călinescu: Pentru un scriitor, pierderea limbii este o acesă. Exilul este de fapt o metaforă

Matei Călinescu

arhetipală: fiecare își pune problema exilului, așa cum fiecare adolescent inteligent și sensibil își pune problema sinuciderii. Lăsând la o parte geografia, cred că exilul este o condiție existențială. Nu de mult am ținut o conferință la o conferință de literatură comparată despre poemul lui Saint-John Perse, "Exil", scris în 1941, când era exilat din Franța, în America. În acest poem misterios, eliptic și în același timp limpede, eul poetic este întrebă de autoritățile portuare: "Unde veți locui?". "Îmi voi locui numele", răspunde. Tema căutării identității este una din temele exilatului. A doua este subliniată chiar de Saint-John Perse: în 1960, un jurnalist francez l-a întrebă dacă "Exil" este un poem al Rezistenței franceze. "Este un poem al generalității exilului în condiția umană", a răspuns Saint-John Perse. Eu privesc exilul în lumina acestor metafore arhetipale. M-am întors acum nu numai la București, dar și la scrierile în limba română. Am scris împreună cu prietenul meu Ion Vianu un fel de memorii întotdeauna. Am realizat într-un fel transformarea trecutului în proiect și aceasta a avut o valoare aproape terapeutice: m-a făcut să pierd dimensiunile minore, cotidiene ale exilului. În momentul de față, în sensul cotidian, exilul nu are dramă. Drama este mult mai profundă și o realizez încetul cu încetul. Împărăția nu știu unde este.

E foarte greu să suportți puritatea

Ion Vianu: Am să fiu mai autobiografic: în viață, eu m-am exilat de mai multe ori. Prima dată aici, în țară, am trăit condiția exilului intern. Pe la începutul anilor '70, o mulțime de prieteni ai mei au început să plece. Plecarea lui Matei, în 1973, a fost un prag. În mod straniu, mă simțeam aici ca într-o lume de martieni, deși universul meu nu era nici pe departe atât de deșert cum a fost mai târziu, când am plecat din țară. Dacă, din multe puncte de vedere, acest demers al meu a fost salvator, din altul el n-a însemnat citiși de puțin o salvare: exilul oficial l-am trăit într-un fel de spațiu pur și vid. E foarte greu să suportți puritatea. Dintre toate problemele inițiale la care m-a supus viața, aceasta a fost însă una dintre cele mai hotărâtoare și am învățat să trăiesc din ea. (Foarte mulți oameni, în România, mai ales cei tineri, meditează astăzi la posibilitatea de a se exila. Nu ignor deloc că poziția unui tânăr intelectual este dificilă aici și nu voi lua o poziție conformistă, spunându-le că nu trebuie să facă

asta. Vreau numai să-i avertizez că e foarte greu.) A treia încercare a fost când am început să fac naveta între locul care corespunde domiciliului meu stabil și România. Am început să mă întreb: de unde sint? Fiecare plecare și fiecare sosire este o încercare extrem de nervoasă în momentul în care se produc aceste rupturi. Psihologia analitică, prin Jung, distinge două aspecte cardinale ale eului: unul este *persona*, care înseamnă "mască" în latină și este ceea ce arată celorlalți. Celălalt, *anima*, sint aspectele felului în care te percepi pe tine în interior. Condiția trăirii în exilul propriu-zis e foarte dificilă pentru *persona*, dar e o gimnastică extraordinară pentru *anima*.

Virgil Nemoianu: Eu nu mă consider mai exilat decât oricine se află aici. Cei mai mulți oameni de aici (cam toți) sint cel puțin la fel de exilați unde se află ca și mine. Deci, din punct de vedere concret, exilul nu mi se pare o problemă. Din punct de vedere filosofic, fie că o formulăm așa cum a formulat-o Matei, fie că o definim ca raport între transcendență și imanentă, sintem cu toții exilați. Altminteri ne aflăm în medii în care ne adaptăm mai bine sau mai prost, probabil într-un echilibru mereu schimbător. Poate că acum 4-5 ani mulți dintre cei din sală erau mai exilați decât sint acum. Poate că alții se sint acum mai exilați decât erau acum 5 ani. În ceea ce mă privește, sint exilat și acolo, sint exilat și aici și puțin îmi pasă.

Cezar Baltag: Acum, cînd vă retrățiți viața în aceste cărți de memorii, aveți sentimentul regăsit al acelei identități?

Matei Călinescu: Experiența întoarcerii, după 21 de ani, este pentru mine o foarte complexă supra-punere de irealități imediate și irealități mediate. Irealități imediate în sensul bleherian al cuvîntului și irealități mediate pentru că experiența întoarcerii după mult timp (nu neapărat exil) este o experiență fantomatică. Simț că celălalt te pot percepe ca pe o fantomă, ca pe un revenant: cineva care s-a sculat din morți și a început să umble prin oraș.

Ion Vianu: Scrierea memoriilor este încercarea de a da un sens trecutului, fiindcă trecutul este făcut din întâmplări care n-au nici o coerență. A te strădui să scrii, să faci capitole, să organizezi ceea ce ți s-a întimplat, este într-adevăr o *recherche du temps perdu*. Și personal am un fel de vertij, cum naiv, ce e drept: cum se poate să trăiești fără să-ți scrii memoriile?

Virgil Nemoianu: La ora actuală este foarte important ca mai multă lume să scrie memorii, pentru că a existat o discontinuitate istorică de aproape 50 de ani. Să iau un exemplu concret: dacă vroiam să văd ce s-a întimplat la 23 aprilie 1883 la București, mă uitam prin zărare la Biblioteca Academiei și vedeam: a fost o licitație, un incendiu, un bal, dincolo un eveniment politic. Dacă vreau să aflu ce s-a întimplat la 23 aprilie 1958 sau 1979, nu pot. Deci golul asta trebuie cumva umplut. De aceea mi se pare mult mai important să se scrie amintiri (și de oameni foarte diferiți) decât să se scrie proză. Eu am crescut într-o lume a orășenilor bătănași, pe la mijlocul anilor '40, pur Biedermeier (adică vechi de 100-150 de ani). Am cunoscut puțin lumea sătească, care era încă mult mai veche. Pe urmă am trăit la București. În anii '50-'60, cu amestecul asta de fermecător, de cosmopolit și de balcanic-oriental. Deci viața mea a cuprins istoric vreo 150 de ani. Asta e ceva interesant și de ce să nu încerc să spun ce mi s-a întimplat mie sau cum am văzut eu lucrurile acestea? Prin urmare, eu n-am scris autobiografie, ci *sobiografie*.

Șt. Aug. Doinaș: Toți trei v-ați apucat să scrieți memorii: în primul moment mi-a venit să spun: ce v-a apucat? Sinteiți mult mai tineri decât mine și decât alții de aici, cărora nici nu ne-a trecut vreo dată prin cap să scriem memorii. A scrie memoriile înseamnă a te muta dintr-un timp în altul și a înregistra această ruptură. Voi scrieți amintiri, definind în felul acesta un timp prin care ați călătorit și care nu vă mai aparține. Noi nu scriem amintiri pentru că tot acest timp este continuu încă și ne aparține. Au fost 50 de ani care ne-au impus o anumită gesticulație, anumite măști ș.a.m.d. La voi exilul tocmai asta înseamnă: o ruptură cu un spațiu, cu un timp. Și, cum fiecare spațiu și fiecare timp înseamnă spiritualitatea sa specifică, este o ruptură de o anumită spiritualitate. Împărăția este tradiția: voi scrieți despre ceva de care v-ați deta-

gat. Poate greșesc, dar, privindu-vă aici, vă văd dintr-o dată mai bătrîni decât pe mine.

Mihai Șora: Problema a fost circumscrisă în situația a trei personalități cu un statut social bine definit într-o lume ruptă în două și care s-au expatriat, pierzîndu-și statutul și avînd conștiința că nu se mai pot întoarce la locul plecării. La sfîrșitul lui '38, eu am plecat în Franța. Știam că mă pot întoarce oricînd înapoi, dar știam tot atît de bine că odată întors în țară e o problemă să mă mai pot duce încă o dată. Și am stat zece ani în Franța, fără să am o singură zi conștiința de exilat. Ștind că mă pot întoarce în propria mea patrie, m-am simțit acasă acolo, fără să-l pierd pe acest acasă de aici. N-am fost în exil. Și am stat în împrejurări foarte grele: a venit războiul, ocupația. Început cu începutul s-a întimplat ca ceea țară să fie patria mea. Și am comis o singură eroare: am venit să-mi văd părinții după zece ani și n-am mai putut pleca. Și am fost în exil aici: m-am simțit în exil, pentru că exista ruptura. Deci problema tinerilor care pleacă nu se pune în termeni de exil, ci se pune în termeni de schimbare de orizont.

Virgil Nemoianu: În primii ani, în America, eram prins (cum se întimplă) în încercarea de a-ți face o situație, într-un fel de luptă de zi cu zi. Și ajungi la un anumit nivel, în care spui: "Da, bine, acum sint așezat", și în momentul acela începi să reflectezi. Or, reflecția mea a fost următoarea: ce am realizat aici? Am o casă, o mașină, am o catedră, țin niște cursuri, public niște cărți, adică fac exact ceea ce ar fi făcut un bun profesor universitar de la 1930 în România. Adică mă aflu exact în situația unuia dintre cei care aleg să îngrozitor de repede pe o bandă rulantă pentru ca să stea pe loc. A trebuit să merg peste mări și țări pentru ca să ajung la acel statut de normalitate care, probabil (sau îmi închipuim eu), mi s-ar fi cuvenit. Deci fugi aceasta a fost o fugă după normalitate. Ceva se schimbă în partea cealaltă, iar eu vroiam să stau pe loc, așa cum știam eu sau îmi închipuim eu că trebuie să fie un om normal, cu o carieră intelectuală normală ș.a.m.d. Dar pentru asta a trebuit să fac niște eforturi îngrozitoare.

Neagu Djuvara: Eu nu am întrebări, fiindcă sint mai rău ca dinții: dinții au 20 de ani de exil, eu am avut 42 de ani. Eu am avut toate condițiile ca să-mi fie bine în străinătate: îmi făceam studiile în Franța, eram căsătorit cu o franceză și așa fi putut să spun: gata, am pierdut o patrie, am găsit alta. Lumea străină din jurul meu mă considera francez, iar prietenii credeau că îmi făceau un compliment spunîndu-mi că sint de-al lor, dar nu eram de-al lor. Și asta era durerea cea mai mare: să trăiești zece de ani într-un mediu unde soje, rude, cunoaști, veri te consideră de-al lor, și tu nu ești de-al lor, și nu poți să le explici de ce. Acesta e un lucru pe care ar trebui să-l gîie și tinerii de astăzi: nu plecați în străinătate, chiar dacă e rău acasă.

Mircea Ciobanu: Matei Călinescu era o personalitate foarte puternică în literatura română. Scriese cărți importante. Era un poet autentic. Cuvîntul său era atît de puternic încît poezii și prozatorii țineau seama neapărat de modul în care vor fi sau nu vor fi validați de el. În momentul cînd ați plecat, ați lăsat un loc îngrozitor de mare și de gol. Eu vreau să îl întreb pe Matei: atunci cînd a plecat știa ce se va întimpla cu locul său gol în ceea ce ne privește?

Mentalitatea de ostatic

Matei Călinescu: Da, l-am resimțit foarte adînc și într-un anumit sens a fost și un act de sinucidere, dacă vrei. Am apreciat totdeauna relațiile umane de mare căldură de aici, tocmai datorită represiei, primejdiei ș.a.m.d. Pe de altă parte, mai ales după 1971, am început să constat apariția a ceea ce aș numi o *mentalitate de ostatic*, adică noi avem ceva în comun, hai să nu deranjăm prea tare, pentru că după aceea o să suferim cu toții. În cadrul acestei mentalități de ostatic s-a putut întimpla ca foarte puțini disidenți autentici din România să fie ocolii de colegii, de prietenii lor, și fie cenzurați chiar la Uniunea Scriitorilor, ca să nu irite tigrul Puterii. Exact ca într-un avion deturat în care stă unul cu o bombă și, dacă cineva face un gest de neapăru-

metaforă arhetipală

re, este imediat reprimat chiar de cenzorii ostatici. Și în fața acestei mentalități de ostatic mi-am spus că șansele unei supraviețuirii culturale sînt minime. Într-un anumit sens m-am înșelat, de fapt s-a putut face literatură, în anumite margini, și după 1971, și după 1976. Într-un mod grotesc, coexistau două tipuri de discurs: un discurs public aberant și un discurs literar autentic, în anumite margini, complet apolitic și pentru care mulți oameni făceau enorme sacrificii. Și m-am simțit totdeauna alături de ei. Inșă îmi amintesc o discuție cu Ion Negoițescu. El a fost arestat, amenințat cu un proces de homosexualitate ș.a.m.d., a retractat, i s-a dat drumul, crezîndu-se că el nu se va mai întoarce, el s-a întors, dar, după cîtiva ani, a decis că de fapt situația era ireparabilă. Și mi-a spus: "Eu eram în închisoare, anchetat de generalul Pleștea. Toți au fost foarte solidari cu mine vrînd să mă scoată de acolo, dar nimeni nu a spus nimic despre ideile mele. Au spus: 'Nego este un om bun, este inofensiv, lăsați-l în pace, este colegul nostru'". Și vroiam să te întreb pe tine, acum, cum ai simțit chestia asta de aici, pentru că eu eram de fapt plecat. Am luat exemplul acesta în care de fapt se manifestă mentalitatea de ostatic într-un mod colegial. Chiar într-un mod amical.

Mircea Ciobanu: Într-adevăr, e un mare păcat că n-am putut să fim solidari în asemenea împrejurări. După al doilea război, noi am pierdut învățul replicii. Există și nepuțința asta de a vorbi pe care ț-o cultivi pentru a demonstra celui care te susține că ești cuminte, că ești umil.

Șt. Aug. Doinaș: Nu, aici n-au existat decît acțiuni individuale. Tot ce am putut eu prezenta, de pildă, lui Burtică a fost: "Dacă vrei un scandal european, faceți-i procesul mai departe și veți vedea unde ajungeți. Eu acum mă duc la Uniunea Scriitorilor, unde 30 de scriitori ne-am adunat și vom face protest". Inșă la Uniunea Scriitorilor au venit numai vreo 7.

Virgil Nemoianu: Eu tîred că, dimpotrivă, este bine să plece cît mai mulți tineri, pe perioade mai lungi sau mai scurte. Nu cred absolut deloc în argumentul cu fuga creierelor. În România sînt prea mulți deștepti. (Rîde.) Generația celor cu 10 ani mai tineri decît noi este foarte deșteaptă, dar cei care sînt acum de 27-28 ani sînt și mai deștepti. Decî n-am absolut nici un fel de îngrijorare în privința asta. Aici, pe de o parte, lumea se teme că pleacă prea mulți tineri, pe de altă parte se văcărește: "Vai, vai, nu e o prezentă românească peste

Virgil Nemoianu

hotare, care e imaginea României". Păi nu e nici o imagine, pentru că nu e nimeni acolo. Se spune: "Ungurii și polonezii fac cutare" - dar ei sînt acolo cu miliioane, intelectuali sau oameni de afaceri. Această interacțiune este foarte importantă și dacă avem acum o fereastră de oportunitate, s-o folosim. Eu cred că cei mai mulți din acești oameni plecați or să reușească să păstreze măcar o anumită simpatie față de țara din care au pornit și or să schimbe atmosfera. S-ar putea cu unii dintre ei să fie oameni foarte simpli, muncitori, oameni de afaceri, n-are nici o importanță. Îmi dau seama că părerea mea diferă și de a celor care sînt de partea Puterii, și de a celor care sînt în Opoziție.

Ana Șical: Deci sînteți de părere că tinerii să plece din România?

Tăcerea, exilul și viclenia: armele artistului

Matei Călinescu: Sînt de părere să facă ce vor ei, dar trebuie să știe că e un lucru greu. Eu nu pot să dau sfaturi. Chestiunea artistului și a exilului este o chestiune complexă. James Joyce, care a plecat din Irlanda la Trieste, a formulat foarte succint etica artistului. Ea trebuie să consistă în trei lucruri: tăcere, exil și viclenia. Combinate, toate, ca arme defensive.

Ana Blandiana: Ne aflăm în SUA în casa familiei Mircea Eliade cînd am aflat că v-ați hotărît să rămîneți. D-na Eliade mi-a spus că v-ați hotărît să rămîneți și a format numărul vostru de telefon. Am schimbat cîteva cuvinte, după care eu m-am pus pe plîns. Am plîns și era ceva extraordinar de nepotrivit în situația respectivă în care eram în vizită și foarte intimidat de Mircea Eliade. În timp ce eu plîngeam, d-na și dl. Eliade mi-au spus: "Dacă vrei să rămîneți și voi, să știi că noi vă putem ajuta". Noi am răspuns că nici nu se pune problema. Apropoe întodeuna cînd am fost în străinătate înainte de '89 și după '89, cînd m-am despărțit de prieteni, simțeam că lor le e milă de mine că mă întorc și mie îmi era milă de ei că rămîn. Ați avut sentimentul că aveam și noi motive să ne fie milă? Vi se pare absurd sentimentul meu de milă?

Matei Călinescu: Răspunsul meu e foarte simplu: nu mi se pare absurd. Acestea sînt situații dilematice, situații existențiale și situații de asumare. Mila cuiva care îți este prieten (sau care te simpatizează) este un lucru normal.

Magdalena Bedrosian: Eu n-am fost plecată niciodată în străinătate. Imediat după facultate mi-am dorit să am un stagiu de specializare în străinătate, unde să-mi fac un doctorat. După ce fuza asta a trecut, nu mi-am mai dorit să trec granița. Ceea ce am pierdut atunci (între anii '65 și '71, cînd o grămadă de colegi ai mei de generație reușeau să facă asemenea stagii în străinătate) mi s-a părut o pierdere definitivă, total ireversibilă. Am simțit că nu mă mai interesează nici un fel de străinătate și dacă se poate face ceva, se poate face aici. S-a tot pus problema tinerilor. Cred că asta este șansa și datoria lor: să plece acum, să-și facă doctoratele, să facă specializarea acolo și să se întoarcă înapoi. Dincolo de destinul lor individual mai există și un destin colectiv: să se întoarcă așa cum s-au întors marii români de dinainte de război, cărora li se ofereau situații extraordinare, dar care veneau să înfrînte școlile științifice din România, nefînd între România acelor vremuri și restul continentului un decalaj de existență socială și politică uriaș. Ne-ați spus că acolo ați ajuns eludînd acest tip de normalitate care aici devine imposibil. Eu vă întreb: ceea carieră pe care ați fîcut-o acolo, din punctul de vedere al cărților pe care le-ați scris, se putea face și aici sau nu? Dincolo de sentimentul de reușită în materie de carieră socială și carieră științifică, nu aveți un sentiment de frustrare, al faptului că o bună carieră fîcută în continuare aici ar fi putut să aibă un alt tip de audiență decît îl are acolo, unde reușitele se pierd într-o multă mai mare măsură de reușite? Îi întreb pe dl. Matei Călinescu dacă n-ar fi vrut să fie șeful comparatismului românesc, pe dl. Ion Vianu dacă nu ar fi fost bine să rămîna aici pentru a face școala de psihanaliză românească, pe dl. Virgil Nemoianu dacă filosofia culturii în România nu a pierdut prin domnia sa un foarte important element de structurare. Noi am simțit această pierdere. Dvs. ați fi putut fi lideri de opinie. A doua întrebare este foarte dificilă: cum ne vedeți dvs. pe noi, cei de aici? Eu am simțit cîteva etape, transmise de către prieteni care se întorceau din străinătate și care-mi spuneau: "Exilul românesc are un sentiment profund de dezamăgire". Uneori mi-au spus cuvinte mult mai drastice, "de dispreț și silă față de faptul că noi rezistăm aici, că răbdăm pînă dincolo de margine". Am aflat pe urmă că ceea ce s-a petrecut în decembrie '89 a exaltat puțin conștiința românească a exilaților și au avut sentimentul că și noi, cei de aici, contribuim la creșterea prestigiului lor. Ca pe urmă din nou să ni se reproșeze această confuzie care părea unică în estul Europei. Eu chiar vă întreb: există

vreo rețineră a românilor din străinătate de a fi sociotii români? Se simt desconsiderați pentru că sînt români?

Virgil Nemoianu: Sigur că în perioada Cenușecului nu s-a putut scrie, pentru că nu era bibliografie ș.a.m.d. În niște condiții normale, poate că da, deși în Occident există un fel de implicată rigoare a disciplinelor care impune ceva în plus. În ce privește chestiunea cu gurile lăsate prin plecarea noastră, eu nu văd lucrurile ca dvs. Trăim pe o planetă în continuă contracție, încît faptul că geografice te afli la cîteva sute sau chiar cîteva mii de kilometri mai departe sau mai aproape nu are o importanță atît de capitală cît i se atribuie aici. În 3-4 ani lucrul acesta se va observa. Cît privește a doua întrebare, personal nu mă simt deloc vinovat. Nu-mi amintesc că aș fi avut vreodată atitudine sau cuvinte de acest fel față de cei din țară, nici cei aici de față. Dimpotrivă.

E stupid să disprețuiești o colectivitate

Ion Vianu: Sînt convins că e foarte bine că tinerii care se duc să studieze să se întoarcă, dar ce se va întimpla dacă în timp ce ei se găsesc acolo la studii, aici, în România, se va instala o dictatură? Eu nu pot decît să sper că, grație acțiunii dvs. persistente, acest lucru va fi imposibil. N-am impresia că românii, în timpul exilului, au nutrit vreo dușmănie față de România. Condiția îndepărtării poate genera anumite resentimente, dar nu cred niciodată că au fost atît de radicale ca să ne rupă cu

Ion Vianu

adevărul de țară.

Matei Călinescu: Eu aș vrea să-i spun Magdalenei Bedrosian că toate lucrurile pe care le-a spus ea trebuie luate selectiv. Au existat oameni aici care au făcut gesturi reprobabile, reprobată chiar de dvs. și de colegii dvs., și care provocau o reacție negativă. Pe de altă parte, am fost întodeuna solidari cu oamenii pe care i-am perceput ca dușinți o luptă pentru menținerea demnității profesionale. N-a existat o atitudine de dispreț colectiv. E o stupiditate să disprețuiești o colectivitate. În ultimă instanță, patria scriitorului nu este un anumit spațiu geografic. Dacă vom continua să scriem în românește, vom fi români. Vom publica aici, vom veni aici, va fi o relație foarte naturală și nu văd de ce ar trebui să optăm într-un mod definitiv sau retoric.

Gabriela Adameșteanu: Vroiam să ajung din nou la prima întrebare pe care a pus-o Andrei Cornea. Dacă despre exil am vorbit vreo două-trei ore, despre împărțire am vorbit foarte puțin. Poate că toți oaspeții noștri au un răspuns mai precis despre ce este, unde este împărțirea.

Ion Vianu: Pentru mine, acest cuvînt de împărțire are două conotații diferite. Cea dintîi: România este răscrucea unor împărțiri moarte (titlul unei cărți, scried între cele două războaie). Dar cadavrul lui Marx continuă să se miște în aceste împărțiri moarte, cred că România trebuie să preserveze un spațiu fără împărțiri. A doua conotație este aceea a împărțirii interioare. În cele din urmă, s-a tranșeză, ea hotărâște. În acest sens, fără să cad nici în mistică, nici în mistificare, aș putea spune că împărțirea ultimă este împărțirea cerurilor.

Pagini rețelate de
GABRIELA ADAMEȘTEANU
și RODICA PALADE

TEATRUL "L.S. BULANDRA"
"Poveste de iarnă"

În viziunea lui Alexandru Dărie, *Poveste de iarnă*, antepenultima piesă shakespeariană, este un basm spus la gura sobei/la rampa scenei en ronde a Teatrului Bulandra, asemănătoare intructivă cu structura celor elisabethane (probabil și cu cea a Teatrului Globe din Tokio, unde se desfășoară Festivalul Shakespeare, la care este invitată și trupa română). Scenografia Mariei Miu, dincolo de un spectacol plan înclinat, a creat încă un loc de joc secund protejat de faldirile unor draperii de catifea care contribuie la anularea granițelor dintre real și ireal, posibil și imposibil, eșec și izbândă. Un spațiu ideal pentru o reprezentare de teatru în teatru – o moralitate renașteristă care nu este altceva decât o altă ipostază narativă a dilemei ontologice "a fi sau a nu fi".

Personajul generic al Corului asimilat noțiunii abstracte de Timp a fost cumulat de către cel al tinărului prinț Mamilius, metamorfozat într-un fel de Ariel-Puck, obiceiul *meneur du jeu* interpretat în travesti de Oana Pellea, la momentul cunoscut devenit și sora acestuia, Perdita.

Într-o idee de travesti induce automat sentimentul relativizării aparențelor, pusând într-o lumină nouă relația dintre fenomen și esență, dintre existență și fantezie. Trista născocire adecvată anotimpului hibernal este nutrită de modul arbitrar în care se apreciază eronat oameni și fapte prin optica orbunilor celui ce-și sacrifică soția, copiii și prietenul din cauza unei rătăcirii orgolioase. O întunecare a minții pentru care se va căi amarnic. Dar forța inexorabilei scurgeri a vremii îi oferă quasi-tiranului posibilitatea de a-și răscumpara păcatele, după 16 ani.

Coșmarul se lasă convertit în feerie și cu ajutorul comentariului muzical (Henry Purcell) de un liric patetism, care convine echipei de actori. În majoritate tineri amuzați să pășească în această lume pe dos, unde se reiau marile leitmotive shakespeariene, distorsionate printr-o grilă onirică ce permite tragediei să fie cunoscută în furcă.

Sub ninsoarea ce se cernă, hârjoana prin zăpadă și bătaia cu portocale sînt imaginea emblematică a montării care are și pasaje amorse, dar și excelente clipe de frenezie. Culminația o atinge Marian Rălean – Autolycus, vagabondul, de fapt un spiriduş rural plin de haz care antrenează evoluția cievnescă și a celor din jur.

Și ar fi meritat să contamineze total întreaga distribuție, cu toți fiind pregătiți pentru o accelerare de ritm: Anca Sigartău și Manuela Ciucur, doamne de onoare și păstorice; Ion Besoiu – Antigonus, credincios curtean; Luminița Gheorghiu – Paulina, brava sa soție; Paul Chiribută și Adrian Ciobanu – cuplul de păstori, tată și fiu; Șerhan Celian – Archidamus, tenebrosul sfetnic; Dan Agăilean – Camillo, nobil ca rang, dar și la suflet; Dragoș Păslaru – Polixenes, monarh înșelat în aminciție și afecțiune filială; Ștefan Bănică jr. – Florizel, prinț recalcitrat și loial îndrăgostit; Emilia Popescu – Hermiona, jovială mamă și soție, fidelă și generoasă; Mihai Constantin – regele Leontes, un Othello în miniatură, caricaturizînd cu malițiozitate sindromul geloziei, al autorității iluzorii ultragrate.

Privit "la rece", spectacolul este un studiu de caz patologic autoalimentat în care se află angajat și spectatorul contemporan ce cunoaște stările contradictorii ale versatilității și paranoiei: furia și melancolia!

IRINA COROIU

Fetișism

De cîtiva vreme, Galeria Catacomba ambiguenază modelarea gustului public. Plasarea "accentului axiologic" a fost încredințată lui Paul Gheranin, cel care a organizat la începutul anului expoziția-eseu "Pentru Eminescu", iar recent ne-a oferit "Trecutul prezent". Dacă precedentul eseu vizual nedumeros și intrista prin lipsa criteriilor, cel de-al doilea a iritat prin transformarea acestei lipse în criteriu. Nu au fost expuși artiști, nici genuri sau teme, ci stări de spirit ce transpar din opțiunea colecționarului. Icoane, fragmente de sculptură, brocarturi, fotografii, ceramică, desene au conferit galeriei aerul unui talcoz de lux. Au existat și piese remarcabile: câteva fragmente de fresce de la Văcărești (împreună cu fotografii ale ruinelor), două-trei scărpe basarabene, un epitrahil. Numai că totul era scufundat în morbiditatea fragmentarismului.

Desigur, ideea expoziției este încă nouă la noi – asamblarea unor lucrări potrivit gustului ori speculațiilor unor artiști/critici. Dar nu noștrii a deranjat, ci încercarea ansamblului. Piesele nu au fost expuse pentru ele însele, ci cu scopul conturării unui comportament ideal în raport cu trecutul (milener sau recent). "Esau" vizează deci un model de percepere estetică, nu o ambianță plastică. Or, toc-

Oana Pellea și Ștefan Bănică jr. în "Poveste de iarnă"

Programul de sală al spectacolului "Săptămîna luminată" de Mihail Șăulescu ne pune documentat în temă cu personalitatea autorului și cu valoarea textului ce urmează a-l vedea, știut fiind că "Săptămîna luminată" este prea puțin cunoscută. Gest util pentru cultura noastră în general, dar fără legătură cu ceea ce Mihail Măniuțu ne-a oferit prin punerea sa în scenă. Nu este aici un reproș la adresa regizorului (pentru că structura de vini, păcate, dureri și simbulure de magie din piesă rămîn intacte), ci vreau să spun că tot ceea ce vedem este mai degrabă o propunere culturală ce aparține integral lui Mihail Măniuțu. El ne duce, obsedant și agresiv, în lumi ancestrale, acolo unde creștinismul ortodox românesc își trage riturile din păgînismul autohton într-o interferență halucinantă.

Se zice că acei ce moare în "săptămîna luminată" pînă la ultimul și ceas, de păcate va fi iertat și împărăția cerurilor îi va aparține. Pentru sufletul eroului piesei pornesc a se infrunta spiritele întinericului cu voința nemărginită a Mamei, de a-l dăruia Fiului păcătos liniștea veșnică. Forțele malfice își consumă ritualuri de prindere, de captare, cînd dezlănțuite, cînd grave, adună mereu forță și îndată ce lupta Mamei slăbește, revin cu și mai mult elan. Dansul lor pe o muzică parcă străveche și terifiantă țigănească din superstiție și se întîlnește, în același teritoriu, cu lupta Mamei, care departe de a fi sub semnul ritualului creștin modern, se consumă la rîndu-i în ritualuri păgîne. Amîndouă ascund semne, din care multe ne scapă din lipsă de informație în domeniu, dar am avut tot timpul senzația pătraderii în sfîrșit într-un teritoriu spre care am aspirat,

dar spre care pînă acum nu am găsit drumul. Nu știu dacă ipotezile își traduc exact toate semnele teatrului lor tradițional, dar formula spectaculară găsită de Măniuțu mi-a apărut cu un complăsurat de încifrări teatrale specifice românești către dezlegarea cărora m-am simțit obligată, ele făcînd parte dintr-o zonă la care pînă acum n-am avut acces. Și atunci, spectacolul a fost cu o bucurie a descoperirii, ca o intrare într-o lume rîvnită. Am putut pătrunde în ea pentru că m-a atras prin magie, m-a impresionat prin vigoare și m-a stăpînit prin obsesie. Am rămas acolo pentru că a avut ce-mi spune.

Ar fi nedrept să-l numim numai pe Mihail Măniuțu ca autor al spectacolului. El este orchestratorul a ceea ce au gândit și compus etnomuzicologul Ioșif Hertza, coreograful Sergiu Anghel și scenografa Doina Levintă și ai muncii actorilor, încercarea în semne, stăpînindu-și și eliberîndu-și forța în limitele stricte ale comunicării. Am putea spune că reprezentăția ne-a amintit de teoriile lui Artaud, că ne-a trimis spre, cum spuneam, teatrul japonez, totuși nici acestea nu sînt reproșuri, căci, în fapt, ești aproape bruscat de originalitatea propunerii. Totuși, poate, o boare de poezie n-ar fi dăunat.

FLORICA ICHIM

motivul expunerii lor laolaltă. Ele nu formează însă un binom – nici formal, nici ambianțial, nici spiritual. Să fie ele mărturie ale celor două extreme între care se desfășoară creația – reușită și nereușită? Aceasta este însă o problemă pe cit de profundă, pe altă de banală. Din nefericire, trecutul nu este merituos, deci prezentabil în sine. Nu orice piatră sau cîrpă configurează o lume.

Oricum, intenția este laudabilă: să expui o estetică și o filosofie a istoriei în locul unor comode – dar autiste – opere de artă reprezentative și profunde lecție de gust și de conștiință. Ea este însă eficace doar dacă se suprapune peste o înțelegere a modalității în care obiectele conlucrează (sau se resping) prin însăși dimensiunile lor fizică, palpabilă, vizibilă, cea care se află dincoace de și dincolo de acordul lor ideatic. Oricît de interesant ar fi conceptul unei expoziții, acesta nu-l dispensează pe organizator de efortul esențial, de lucrul cu obiectele, de punerea la lucru a obiectelor. O nouă politică expozițională nu poate fi doar o stare de spirit, un virtze teoretic, ci o stare de lucruri, o ofertă adevărată făcută unui public real. Fără aceasta, intenția este doar derzăluită, nu și întrecipată. Iar în goliștea sa abstractă poate să treacă drept o simplă fetișizare a trecutului în ipostaza sa de vechitură.

ERWIN KESSLER

Mihai Sin: "Quo vadis Domine?"

Pe coperta a IV-a a volumului editat de Editura Humanitas, redactorul de carte a scris: "Primum roman de după '89 născut din obselele noastre". Și acesta este un motiv pentru care *Quo vadis Domine?* invită la meditație critică. (Re)Intelegerea "obsedantului deceniu '80", relevarea procesului care a pregătit eliminarea fizică a dictatorilor Ceaușescu, iată o întreprindere cu care literatura - marea literatură, purtătoare de valori culturale și existențiale - ne este datoră și în fața căreia se află - dacă se află - abia la început.

Romanul scriitorului Mihai Sin treazează ultimii ani ai regimului și propune un scenariu pentru răsturnarea care avea să vină în decembrie. *Quo vadis Domine?* nu are de ce să treacă testul "realismului", dar trebuie supus testul autenticității. În plus, nefiind o metaforă românească (cum ar fi 1984 a lui George Orwell) și nici una mitologizantă (cum a fost *Racul* lui Al. Ivasiuc), cartea se oferă cititorului ca un răspuns la întrebarea: "Cum arăta lumea din care, printr-un miracol, tocmai am ieșit?". În acest sens, convențiile pe care le acceptă cititorul au mai puțină grad de libertate decât cele pe care literatura le acordă îndeobște. Asta s-a remarcat deja în discuțiile suscitate de carte, la Europa Liberă sau la Televiziune, unde intervențiile s-au concentrat mai mult pe realități decât pe modele și tehnici literare.

Coloana vertebrală a cărții este povestirea. Aceasta, extrem de simplă, are aproape claritatea unui scenariu de film (în roman există toate ingredientele interesante pentru un regizor). Dominic Vanga, intelectualul între două virste remarcat în urma articolelor publicate în anii '70 prin revistele literare studențești, hotărăște să treacă granița, împreună cu prietenul său, doctorul George. Cei doi găsesc o soluție cel puțin extravagantă: folosind un pașaport ecuatorian falsificat și o deghizare pe potrivă: "o mustăcioară tip sud-american, subțire, ca și trasa cu creionul deasupra buzei. Pe urmă, niște țoale mai fisticăli, că ăia așa se îmbracă. (...) Și în sfârșit, s-o rupă și ei pe spaniolă, câteva cuvinte, acolo... Muy bien, señor..." (p. 18). La graniță, ofițerul li se adresează fără să se mai uite pe pașaport: "Bine-ai venit, domule doctor, bine-ai venit, domule inginer! Vă rog să pufiiți după mine".

Cu siguranță, totul fusese o provocare. După primele zile de anchetă dură ("Uite, când ți-a țiguit singele din nas, să ții că ti-n-am vrut să iasă așa", comentează cînc anchetatorului), Dominic se trezește subiect al unui proiect incredibil: răsturnarea lui Ceaușescu. Ofițerul de Securitate cu care se află în contact îl propun (il obligă de fapt) să existe cale de întoarcere) să participe la complot. I se schimbă radical regimul. Intelectualul Vanga cunoaște viața privilegiată. Hrana: "Supa de pui cu găluște - ca la mama acasă - fusese excelentă. Apoi, după o jumătate de oră, mîncară cite-o friptură de porc, uriașă, din mușchi fraged, fără urmă de grăsime. (...) Între timp li se servi și vinul într-o carafă, un vin sec, o licoare - cu totul remarcabilă - după cum observase colonelul, produsă de o podgorie de elită (...)" (p. 164); destindere aristocratică: tenis cu parteneri de joc amabili și redutabili în același timp etc. Intrarea lui Dominic Vanga în mediul de viață al complotiștilor, pregătirea pentru rolul pe care urma să îl joace după doborîrea lui Ceaușescu, într-o lume în care vor funcționa alte reguli de joc - apariția, printre altele, a pluralismului politic -, constituie miezul narativ. "Dezvelirea" progresivă a complotului, contactul cu o categorie nouă, doar imaginată pînă atunci, a Securității (o aventură la cunoașterea, nu doar a întîmplărilor) asigură dinamismul acestei cărți care devine, după primele 30 de pagini, captivantă.

Principala calitate stilistică a romanului mi se pare a fi ritmul foarte bine controlat prin care se succed gîndurile eroului și evenimentele "întîrării în complot". Un balans între frenesie și interioritate care ar fi putut pune în valoare și emoția literară și tensiunea specifică romanelor de acțiune.

"Defecțiunile" nu sînt numeroase, dar se resimt și reduc miza romanului. Uneori, limbajul personajelor are o notă de artificialitate ("Aș fi putut să te calc în picioare, să te strivesc, să te torturez", îl amenință anchetatorul - la p. 8 - pe Dominic, deși un anchetator nu va folosi niciodată amenințări abstracte, de genul "te torturez"). Astfel de formule "teoretizatoare", care nu sînt în acord cu substanța concretă a tipului de text propus de către Mihai Sin, se repetă în câteva locuri. Doctorul George vorbește despre "corupția generalizată" (p. 18), D.V. face teoria "statutului de fermier" (chiar dacă în

tr-un text ironic). Expresiile au un aer de convenționalitate pentru că natura lor explicativă este străină discursului interior și nespecifică memoriei sensibile. Sau, iată, o altă formulare (p. 65): "Dar erau cu toți morți și, scuturînd, cădeau ca niște bizare și scirboase poame, cu pocnete ser?". (Există o coerență poetică a materiei, observase demult Bachelard; poamele nu pot fi "bizare", iar niște "poame scirboase" nu pot produce "pocnete serci").

O inadvertență stilistică este și apelul la termeni licențioși. Se tot repetă expresii de genul: "căciaciosa de revoluție"; "(...) să-i relateze cit mai multe din rahaturile astea (...)" etc., deși ele sînt cu totul străine de substanța discret-amabilă a eroului și la fel de neadecuate la austeritatea universului în care se mișcă personajele. (O poetică a limbajului licențios, asta există, dar maestrul ei contemporan sînt Eugen Barbu și, în publicistică - de ce să nu o spunem? -, C.V. Tudor.)

Quo vadis Domine? dă impresia unei lecturi corecte, bine interpretate, a României din ultimii ani ai regimului Ceaușescu. O limită majoră a romanului lui Mihai Sin este însă caracterul descriptiv al paginilor sale și formula abstract-interpretativă a sentințelor pe care le folosește. Nu neg valoarea unui discurs teoretizator, sau informativ, în cadrul unui roman. Dar tipul de interioritate pe care îl propune autorul nu își găsește expresia aici (mai ales într-o carte în care nu există practic narator: totul este vorbit la persoana I, a II-a, a III-a).

Condiția romanului lui Mihai Sin este însă determinată de personajele sale. Personaje de referință sînt și cei doi tirani. Prezența indirectă, implicită, de halou... Descrierea pe care le-o face "Generalul": "Cînd au apărut primele semne de cult al personalității lui Ceaușescu și de promovare evidentă a celor din această altă de bizară familie a lui, cineva i-a spus cu multe precauții, că se teme de această tendință de formare a unei noi case domnitoare. Casa domnitoare, cu indivizi de o asemenea calitate? a replicat Generalul. Eu nu mă tem de așa ceva. Eu mă tem doar de nebunia faranonică..." (p. 218). Colonelul Coldea are la rîndul lui un discurs memorabil: "Domnule Vanga, fac parte dintr-un mic grup de oameni responsabili care sînt conștienți că domnia lui Ceaușescu nu mai poate dura mult. Căci domnie a fost, nu-i așa? Insal asta negolită, rudimentar, scribos în aproape tot ce face a reușit destulă vreme să păcălească pe toți. Nu mă privesc astfel, nu mai am de ce să mă ascund cînd vorbesc despre Tovarășul Ceaușescu, Marele Om, Conducătorul, Cel mai iubit ăla și așa mai departe, sînt convins că știți și dumneavoastră la fel de bine ca mine toate apelativele aberante cu care i-au blagoslovit toți marii maeștri ai pupatului în cururi din această nefecărită țară. Da, îl urăsc eu o patimă neostentată, ca să spun așa. De multe ori, cînd îl văd la televizor, sînt o greață imensă, o scorbă fără leac, mi se întoarce stomacul pe dos și mă apucă o cumplită durere de cap" (p. 174). Nu este deloc ciudat că în *Quo vadis Domine?* tiranii sînt descriși cel mai bine de către Securitatea complotistă. În viziunea lui Mihai Sin, grupul acesta este format din oameni care au păstrat demnitatea militară. Ce revoltă este mai neiertătoare decât revolta unor bărbați umiliți de manifestările unor bătrîni cruzi, vulgari și mediocri?

Dominic Vanga - în care putem recunoaște un alter ego al autorului: publicist de succes, sportiv etc. - este la rîndul lui o prezență convingătoare, o reușită combinație a eroului complex (modern) și a eroului pozitiv (clasic). Exceptînd una-două inconsecvențe psihologice (acest "intelectual deștept" se întreabă de prea multe ori care este logica a ceea ce i se întîmplă, deși scenariul unei "racolări" trebuia să-i fie evident), oferă o imagine reconfortantă, prin credibilitate, a unui anumit tip de intelectual al anilor '80; intelectualul onest ale cărui semne de cinism nu erau decît urme deghizate ale fatalismului; lipsit de eroism, dar indisponibil pentru lașitate; păstrînd contra curentului energia proiectelor individuale și numai imaginația proiectelor colective.

Actorii determinanți în această categorie determinată a erolor cărți sînt însă securiștii - și, ca personaje colective, Securitatea.

Nu este o grație să consideri romanul lui Mihai Sin încercarea (nepremeditată: nu despre premeditare poate fi vorba) de reabilitare a acestui corp social. Operație cu atât mai eficace cu cît misterul și aventura care înconjoară instituția predispun la mitologizare; cu atât mai precisă cu cît autorul folosește în acest scop o imensă energie portretistică.

O carte despre securiști care bat, care duc o viață de lux în mijlocul privațiunilor generalitate, care completează, să fie un instrument de reabilitare?

"Tarele" în ordinea etică nu sînt tare și în ordinea general umană. Securitatea complotistă intră în scenă cu o aură impresionantă: eroi distinși, aproape supraoameni, acționînd într-o lume - ei, unici - dominată de vulgaritate sau neputință. Colonelul Coldea, ve-ut la discuția cu Dominic într-un "costum în carouri discrete, maro închis, negru și parcă și cu o nuanță bleumarin. O stofă de cea mai bună calitate, probabil lînă pură" se purta "cît se poate de firesc, de degajat, azi parcă mai distins decît ieri (...)" (p. 82). El vorbește prietenos și manierat: "E inteligent", gîndește eroul nostru despre același personaj, în prezența căruia se simte de altfel dominat: "(...) în clipa următoare se cutremură simți cum colonelul îl privește intens, în felul lui anihilant, ca și cum i-ar fi citit perfect gîndurile (...)" (p. 84).

Maiorul Gheorghe Tudor "parcă ar fi fost un ofițer englez de carieră și cu tradiții în familie, foarte orgolios dar stînd să-și ascundă ambițiile, avînd mereu un aer degajat și totodată distant, uneori aproape glacial" (p. 122). Vila unde se adună acești oameni este un loc unde "se pun la punct tot felul de acțiuni și atacuri, unele de anvergură internațională, de o importanță greu de imaginat (...)" aici, în acest loc, au poposit, doar pentru cîteva ore sau pentru cîteva zile, personalități despre care scriu aproape zilnic marile ziare ale lumii (...)" (p. 145). Un messenger, tînăr în trening, "părea să joace cu plăcere rolul de ștafetă, de -curier al zeilor-, fiindcă făcuse prelungă, cu trăsături fine, dar ferm tăiate, era toată numai zîmbet" (p. 148). El "avea o voce plăcută, învîluitoare, deși, ciudat, se exprima sec, păsăra să fie genul acela de bărbat care nu prefera altă conciză militărească, cît mai degrabă nu iubea pâlăvrăgeala, vorbăria fără rost" (p. 149).

Aceste personaje distinsse, puternice, ferme, deci, sînt legate între ele prin regulile neiertătoare ale unei coaliții secrete - neiertătoare, dar în tradiția demnității militare. Ei își riscă viața și o fac - cuimea - nu pentru că ar exista competiții pentru putere, ci pentru că sînt responsabili, se împotrivesc tiranilor deoarece au mers prea departe, sînt paranoici, îi dezgustă. Mihai Sin construiește o imagine captivantă despre Securitatea care completează impotrița lui Ceaușescu, îi dă o aură care are de ce să trezească imaginația viitoarelor generații de tineri, în căutare de modele eroice - modele ale unei cariere bărbătești.

Iată, din păcate, o imagine complet falsificată a categoriei umane care dădea substanța Securității. Impresionant la ea era, din contră, un anumit tip de lașitate: lașitatea degustătoare a aventurierilor, a indivizilor agresivi, gata să caie în picioare orice urmă de demnitate a semenilor asupra cărora aveau puterea; dar umili pînă la slugărie față de acei în a căror putere la rîndul lor se aflau. Meschinăria și vulgaritatea lor au fost descrise deja de cîteva scriitori care au avut neîngăna de a-i cunoaște direct, în "exercițiul misiunii". În fond, Securitatea nu era un instrument al Puterii, ci Puterea însăși. Iar această Putere - care nu era obligată decît în mod formal să denuncie altele instituții - s-a coagulat printr-un mecanism de selecție negativă. Un mecanism de selecție a ticăloșilor. (Un excelent portret al securiștilor care ne-au chinat viața i-a oferit Stere Gulea, autorul versiunii cinematografice a *Moromeților*, în *Vulpe-vînat*. Nici un film despre noi nu a fost pînă acum atât de autentic cum a fost acest film imperfect.)

Departee de mine de a judeca lucrurile în mod manicheist. Putea fi remarcată, în ultimii ani, o clară deosebire între securiștii vîrstnici și cei din generația tînără. Capabili să vorbească plăcut, să aibă un discurs rațional, cînd asta părea a fi o strategie câștigătoare. Poate unii dintre ei erau chiar remarcabili. Dar de aici pînă la a-i descrie, cum face Mihai Sin, cu haloul de eroi și de supraoameni, de a schimba însăși logica instituției căreia în mod voit îi aparțineau este o mare dezastru. Pe care, dacă un scriitor o sare, o sare în dauna autenticității, adică în dauna primei datorii a meseriei sale.

Și în romanele sale anterioare, Mihai Sin a întîmpinat "marea miză", el a vrut să ofere o (durabilă) mărturie asupra lumii în care a trăit. Din păcate, ultimul său roman ratează, din punctul meu de vedere, acest orgoliu, de a avea condiția unei opere mărturisitoare pentru omenii, anii, viețile deceniului optzeci. *Quo vadis Domine?*, o carte antrenantă, incitantă, este, poate, un bun "policiier", dar nu marea literatură de care avem nevoie pentru a înțelege epoca prin care am trecut. A o înțelege înseamnă a o reinventa cu mijloacele marii arte.

GABRIEL ANDREESCU

Masacrul de la Hebron

Politicienii sint obligati să privească în abisul neubniei

În zonele din Hebron unde trăiesc israelienii fanatici, ocupanții au dansat pe străzi și au ridicat în slăvi martiriul lui Goldstein. Paradele cu prilejul sărbătorii de Purim au continuat ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, iar clișia rezidenți din Kiryat Arba au numit acest act "un mare dar". O ocupanță, oprită de un soldat în timp ce încerca să asalteze un ziarist palestinian, a strigat: "Trebuie să morim 500, nu 50!".

Totuși, liderii ambelor părți, forțați să privească în abisul neubniei, au revenit la o poziție sănătoasă. Rabin l-a telefonat lui Arafat în Tunisia și i-a spus: "Ca israelian, mi-e rușine că aici a avut loc un incident atât de oribil". Aceasta a fost o exprimare surprinzătoare din partea lui Rabin, care este de obicei rece și rezervat și care nu și-a ascuns niciodată disprețul său față de liderul OEP.

La Washington, președintele SUA, Bill Clinton, și-a aminat joggingul de dimineață pentru a discuta această situație cu consilierii săi de politică externă. Concluzia lor, după două ore de gândire, a fost: negocierile pentru pace trebuie accelerate. Clinton a cerut OEP și Guvernului israelian să continue la Washington discuțiile pe care le purtau de cinci luni la Paris, Cairo și în stațiunea egipteană Taba. El a propus ambelor părți să-și lase negociatorii în capitala americană până când ajung nu la o înțelegere de încheiere a unui acord sau la un acord în principiu, ci la un acord complet care pune la punct absolut toate problemele. "Trebuie să-i împiedicăm (pe extremiștii fanatici) să-și dea speranțele și aspirațiile oamenilor obișnuiți, pentru o viață dusă în pace".

Politicienii americani au speranțe mari că tratativele se vor desfășura mult mai rapid decât până acum. Acordul semnat la Washington, la 13 septembrie, menționa 13 decembrie ca zi în care trupele israeliene să înceapă să se retragă și palestinienii să-și asume autogovernarea în faza Gaza și Ierihon, acesta fiind totodată și primul pas către autonomia tuturor teritoriilor ocupate. Palestinienii se pling că israelienii se sperie de orice le poate sugera că ar accorda palestinienilor cele necesare suveranității: ei nici nu vor să-i lase pe palestinienii să-și emită propriile mărci poștale. Oamenii lui Arafat, spune Rabin, par să creadă că timpul este de partea lor; cu cit mai mult timp trece până se ajunge la un acord, cu atât OEP este mai disperată să obțină unul.

Arafat și Rabin sint considerați trădători de către popoarele lor

Israelienii spun că își dau seama că, încă înainte de masacrul de la Hebron, Arafat avea din ce în ce mai multe neexecuri cu menținerea sprijinului poporului său pentru procesul de pace. Măcelul din moschee nu a făcut altceva decât să înrăutățească lucrurile: câteva dintre revoltele și demonstrațiile care au urmat au luat o acută atitudine anti-Arafat și anti-Israel. În timpul unei vizite a lui Faisal Husseini, conducătorul diviziunii Fatah de pe malul stîng (față de lui Arafat), în Ierusalimul de Est, mulțimi de palestinieni au aruncat cu pietre până când s-a văzut silit să plece. "Arafat este un bastard!" și "Arafat este evreu!", strigau ei. În Liban, Munir Maqdash, fost lider al Fatah, îi cerea lui Arafat să se sinucidă.

Atît israelienii cît și Arafat sint mai îngrijorați de perspectiva unui sprijin din ce în ce mai mare față de Hamas, organizație islamică militantă, care este principala rivală a OEP în ceea ce privește suptenera palestinienilor din teritoriile ocupate. Hamas a numit masacrul din moschee "un ultim mesaj transmis lui Arafat și grupului său, de a se întoarce la poporul lor și de a abandona ideea suptenerii față de evrei, căci altfel poporul li va considera ca aparținînd sionismului".

Israelienii insistă asupra faptului că ei înțeleg din ce în ce mai clar faptul că Arafat trebuie să demonstreze poporului său că are ceva de cîștigat de pe urma procesului de pace și că Ierusalimul trebuie să facă unele concesii ca să-l ajute. "Paradoxal, masacrul poate grăbi procesul de pace, pentru că

Israelul va fi supus presiunii de a termina negocierile cît de curînd posibil", spune Ariel Merari, expert în violența politică. Pentru a ajunge la un acord, spune el, Israelul "va trebui să facă mai multe concesii decît era dispus să facă".

Masacrul a adăugat noi probleme pe agenda negocierilor. În loc să amine un acord final privind problema teritoriilor ocupate cu doi ani în urmă, conducătorul OEP insistă ca problema să fie discutată acum. El vrea să primească unele garanții că violențele extremiștilor evrei vor înceta.

Baia de sînge de la Hebron îl poate determina mai ușor pe Rabin să fie de acord. Primul-ministru și ocupanții mai fanatici sint doar aliați și Guvernul său nu a făcut un secret din deșgustul de a face trîntă populația israelului prizonieră visurilor pentru un Israel mai mare. Răspătă sa a fost aversiunea opozanților care au strigat "Rabin este un trădător!" în timpul rarelor sale vizite în orașele lor.

Acum, Guvernul de la Ierusalim are o scuză reală pentru a întreprinde ceva. Imediat după masacrul de la moschee, Guvernul a declarat stare excepțională pentru evreii din Hebron și Kiryat Arba, o măsură fără precedent, aplicată de regulă doar turbulențelor palestinieni. Ministrul Mediaului, Yossi Sarid, a vorbit de expulzarea ocupanților militanți din teritorii. Ministrul Invățămîntului, Amnon Rubinstein, a susținut scoaterea în afara legii a Kach-ului, partidul politic infatigat de Kahane, al cărui membru era Goldstein. Partidului i s-a interzis de asemenea să participe la alegeri. Ministrul Turismului, Uzi Baram, a propus dezarmarea kachnicilor.

Televiziunea israeliană a anunțat că forțele de securitate ficeau deja liste cu extremiști evrei extrem de periculoși, cu scopul fi de a-i închide, fie de a-i expulza din teritorii. Se pare că nimic nu satisfice OEP; printre altele, ei vor ca toți ocupanții să fie dezarmați.

Rabin și oamenii săi se gîndesc că într-o zi li va cumpăra pe unii din cei 130.000 de ocupanți care vor dori să se mute în comunități mai convenabile, dacă vor fi recumpărați din plin. Asta ar putea însemna în jur de jumătate din ocupanții care s-au mutat în teritorii pentru peisajul frumos și pentru prețurile mai scăzute. Dar nu va fi însemna prea mult pentru cei care locuiesc pe pămîntul pe care îl numesc Iudeea și Samaria din convingere religioasă - credința profundă că nu este doar dreptul, ci și datoria evreilor să ocupe întregul pămînt biblic al israelului - și care deaceia deschis că mai degrabă vor muri decît să se mute.

Însă nimic nu este sigur în Orientul Mijlociu. Singurul lucru cert este acela că masacrul de la moschee a adus ambelor părți într-un moment de răscruce, foarte critică, al negocierilor lor pentru un viitor mai bun.

Formarea unui fanatic criminal

Toți cei care l-au văzut crescînd au fost de acord că Benjamin Goldstein era un puști religios. În Bensonhurst, cartier al celor de condiție medie în Brooklyn, cuernicia familiei sale de evrei ortodocși li deosebea de celelalte familii evreiești mai puțin religioase. Tînărul Goldstein, cu bucele încadrîndu-i fața și cu yarmulka, urma o yeshiva. Credința sa îl izola de ceilalți, ducîndu-l în solitudinea altei lumi. Nimeni nu a observat atunci că ar exista o faclără în inima lui, vreo scintile de fanatism sau sete de sînge.

Co timpul, liniștitul băiat yeshiva a ajuns mai întîi adept activ al extremismului Meir Kahane; apoi, doctor israelian care-i detesta pe arabi așa de mult, încît li numea naziști. Doaoarec trăia printre cei mai intoleranți dintre ocupanții de pe malul stîng - dintre care mulți s-au născut, ca și el, în America -, religia lui Goldstein nu mai putea fi deosebită de ură. El a amenințat deseori că va face ceea ce a și făcut în dimineața aceea de vineri: va ucide cît mai mulți arabi, pentru a "egala scorul" pentru poporul său.

Unii dintre cei care-l cunoșteau spun că Goldstein a trecut printr-o criză emoțională în decembrie, cînd doi prieteni nu fost atacați de un arab în apropiere de Kiryat Arba, în afara orașului palestinian Hebron, care era de mult timp un fel de magnet pentru cei mai agresivi ultranacionaliști evrei.

Ca șef al echipei de urgență medicală din localitate, Goldstein a fost chemat la datorie, iar Mordechai Lapid și fiul său de 19 ani au murit în brațele sale. "După ce au murit clișia prieteni și vecini, el l-a considerat pe arabi naziști", a spus David Ramati, rezident în Kiryat Arba.

Ca mult mai înainte de asta, Goldstein fusese mistuit de o dragoste față de Israel puternic marcată de setea de răzbunare. La Universitatea Yeshiva din New-York City a fost un student excelent, absolvînd în 1977 cu cele mai înalte onoruri și un premiu special, de la colegii săi, pentru caracter, personalitate și ajutor. În același timp, el era deja un adept devotat al lui Kahane, a cărui Ligă de Apărare Evreiască propovăduia violența împotriva oricui însemna o amenințare pentru evrei. Într-o scrisoare trimisă în 1981 redactorului-șef de la "New York Times", Goldstein s-a făcut ecoul rezimului și chemării sale la expulzarea forțată a arabilor din Israel și de pe malul stîng. "Realitatea dură este: dacă israelul vrea ca fiii săi să nu se confrunte cu genul de probleme care există acum în Irlanda de Nord, trebuie să acționeze cu hotărîre pentru a scoate minoritatea arabă dintre granițele sale", scria el.

După ce a obținut un grad medical la Colegiul de Medicină "Albert Einstein", el a emigrat în Israel, în 1983. A cunoscut și s-a căsătorit cu o soportoră a lui Kahane, Kahane însuși a încheiat căsătoria. Goldstein și-a schimbat prenumele în Baruch și s-a stabilit în Kiryat Arba.

Rabinul Kahane s-a mutat în Israel în 1972 și a înființat partidul extremist Kach, doi ani mai tîrziu. Cînd Kahane a candidat pentru Parlamentul israelian în 1984, Goldstein l-a ajutat în campanie. La primăria din Kiryat Arba, Goldstein era considerat reprezentantul Kach, deși nu fusese ales oficial pe listele partidului.

Ca doctor militar și în activitatea sa la clinica din Kiryat Arba, Goldstein era un paradox: medic devotat, dar nu pentru arabi. "El spunea: «Sînt dăgmanii poporului meu. N-am venit aici să-i trair pe dușmani!», lei aminteste Barbara Ginsberg, o oficialitate americană din Kach, care-l cunoștea pe Goldstein. Michael Guizofski, director asociat la Kahane Chai, o ramură a partidului Kach, spunea: "În mintea lui nu exista arab inocent". Printre palestinienii din Hebron, el se bucura de reputația de a fi un taur fieros care-i chinuia pe credincioșii musulmani de la Mormîntul Patriarhilor, un loc sacru atît pentru iudaism cît și pentru islamism, unde adepții ambelor religii se roagă la ore diferite. "Uneori li lovea pe credincioși", spune Mohammad Suleiman Abu Sarah, unul dintre paznicii palestinieni nelarmatți de la mormînt. "Îar uneori refuza să plece după ce evreii își terminau rugăciunile".

După asasinarea lui Kahane, în 1990, de către un arab, în New York, mînia lui Goldstein se pare că s-a adîncit. La mormîntul patriarhilor el a fost auzit jurînd că într-o zi un evreu se va ridica și va ucide mulți arabi drept răzbunare pentru moartea lui Kahane.

"Era considerat foarte cult și un doctor foarte talentat", mărturisește un locuitor din Kiryat Arba. "Dar în momentul în care conversația ajungea la politică, omul era dement. Era considerat radical chiar și după standardele lui Kahane." În noiembrie, după ce un alt ocupant evreu a fost atacat, Goldstein a declarat unui reporter radio ce gîndea el în legătură cu arabil din zonă: "Cu ajutorul lui Dumnezeu, vom crea statul Iudeii", a promis el. "Și atunci vom ții noi cum să procedăm cu ei." După cum s-a văzut, el nu a mai putut aștepta pînă atunci...

Traducere și adaptare de
ADRIANA TUDOR
(După "Time" și "Newsweek")

Editura CLAVIS

excută la prețuri convenabile
cărți de vizită, foi anet, pliante, cataloage,
afișe, postere, fair-pare, felicitări,
formulare tipizate etc.

Adresa: Calea Victoriei 120,
Tel 614.17.76, Tel/fax 311.22.08

Gabriela Adamesteanu (redactor-șef), Rodica Palade (redactor-șef adjunct), Andrei Cornea (redactor-șef adjunct), Ilie Serbănescu (publicist comentator), Dan Perjovschi (director artistic), Oana Armeanu (actualitate socială), Horatiu Pepine, Marian Chiriac, Raluca Stroe-Brumariu (actualitate politică), Florina Popa (șef departament economic), Cornelia Niculae (contabil), Radu Dobândă (corector), Gina Marin (fotoreporter, secretariat), Mircea Ionescu (șef serviciu difuzare), Ioan Condor, Mihaela Chiuia (difuzare), Flori Sava (publicitate). Rubrici permanente: Ta Serbănescu (comentariu politic), H.-R. Patapievici (esen). Correspondenți interni: Ioan Muslea (Cluj). Correspondenți externi: Adrian Niculescu (Milano), William Totok (Berlin), Ion Mircea Damian (Paris). Responsabil de număr: Oana Armeanu

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel. 614.17.76, Tel/fax 311.22.08

ISSN-1220-9761

Tipărit la
"TIPGEX" SA
Calea Plevnei 114
Tehnoredactare
computerizată
Adrian Baltag,
Alexandru Cîrș
Revista "22"